

Є.І. Бородин, Т.М. Тарасенко

СИСТЕМА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Навчальний наочний посібник

Дніпро
НТУ «ДП»
2023

Затверджено

*вченою радою як навчальний наочний посібник з дисципліни «Система публічного управління та адміністрування»
для здобувачів ступеня магістра за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування
(протокол № від 2023 року)*

Рецензенти:

Н.С. Калашник, д-р наук з держ. упр., проф., завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Національного лісотехнічного університету України, м. Львів;

І.П. Приходько, д-р наук з держ. упр., проф., завідувач кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою Дніпровського державного аграрно-економічного університету, м. Дніпро.

Б 83   Бородін Є.І.

Система публічного управління та адміністрування : навч. наоч. посіб. / Є.І. Бородін, Т.М. Тарасенко, М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». – Електрон. Дані. – Дніпро : НТУ «ДП», 2023. – Режим доступу: ... (дата звернення). – Назва з екрана.

Навчальний посібник складений відповідно до навчальної програми з дисципліни «Система публічного управління та адміністрування» за програмою підготовки магістрів зі спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування. У посібнику розкрито теоретичні, правові, організаційні засади побудови системи публічного управління, здійснення публічного адміністрування в Україні з урахуванням сучасних тенденцій розвитку теорії та практики у цій сфері.

Видання рекомендовано для студентів усіх форм навчання за програмою підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування.

ЗМІСТ

Вступ	4
<u>Тема 1. Інституціональна структура системи публічного управління та адміністрування</u>	5
<u>Тема 2. Багаторівневе управління як прояв публічного управління та адміністрування</u>	46
<u>Тема 3. Організаційно-функціональна структура системи державного управління</u>	79
<u>Тема 4. Організаційно-функціональна структура системи місцевого самоврядування</u>	110
<u>Тема 5. Взаємозв'язок публічного управління та адміністрування</u>	135
<u>Тема 6. Форми участі громадськості у публічному управлінні</u>	157

Вступ

Підготовка фахівців у галузі «Публічного управління та адміністрування» передбачає зосередження уваги на формуванні необхідних знань, вмінь, навичок для здатності відповідати на сучасні виклики, які стоять перед державою та публічною службою, застосовувати здобутки теорії та кращі практики публічного управління, забезпечувати високу якість управлінської діяльності та публічних послуг.

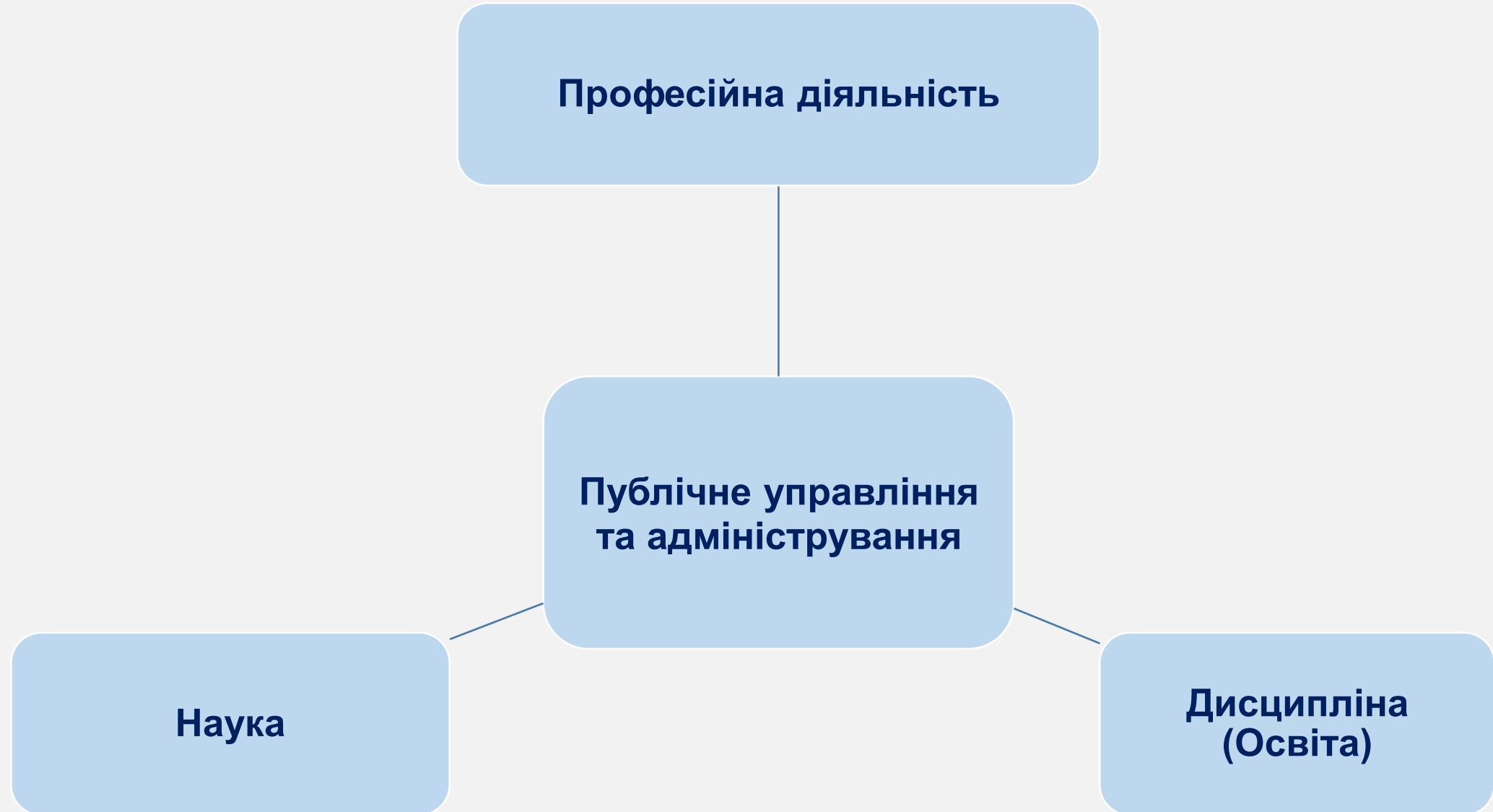
У процесі вивчення дисципліни Ви ознайомитесь із інституціональною структурою системи публічного управління та адміністрування, теорією та практикою взаємозв'язку публічного управління та адміністрування, особливостями багаторівневого управління, організаційно-функціональною структурою системи державного управління та системи місцевого самоврядування, формами участі громадськості у публічному управлінні.

Мета дисципліни – формування у здобувачів вищої освіти комплексу спеціальних знань теорії та практики організації, функціонування системи публічного управління та адміністрування, набуття вмінь і навичок їх застосування в управлінні суб'єктами публічної сфери, у т. ч. щодо забезпечення належного рівня якості діяльності органів публічної влади.

Тема 1. Інституціональна структура системи публічного управління та адміністрування

1. Інституційні ролі публічного управління та адміністрування: наука, навчальна дисципліна, професійна управлінська діяльність, діяльність органів публічної влади
2. Об'єкти та суб'єкти управління
3. Публічне управління та адміністрування у складі інституціональної структури суспільства
4. Інститут президента, уряду, парламенту: особливості статусу та співвідношення
5. Взаємозв'язок основних політичних інститутів з принципами територіальної організації влади, формуванням публічної служби, організацією системи прийняття політичних та адміністративних рішень
6. Інституційні зміни в системі публічного управління та адміністрування в Україні: сутність та особливості реформування
7. Національні інтереси України
8. Загальна ефективність публічного управління та адміністрування

Інституційні ролі публічного управління та адміністрування: наука, навчальна дисципліна, професійна управлінська діяльність, діяльність органів публічної влади

Інституційні ролі публічного управління та адміністрування: наука, навчальна дисципліна, професійна управлінська діяльність, діяльність органів публічної влади

«Державне управління» – наука – полісемантичне родове поняття і визначальний об’єкт науки від якого походять інші категорії її предметної сфери; наука «Державне управління» в межах галузі знань «Публічне управління та адміністрування»

Публічне управління:
- нова політико-управлінська концепція (актуальний напрям суспільно-політичного реформування в межах об’єкту науки «Державне управління»);
- сучасна наукова категорія, яка за своїм змістом виходить за межі предметного поля державного управління;

Державне управління
Публічне управління
та адміністрування

Вперше термін «державно-адміністративне управління» (public administrative management) використаний в програмі Республіканської партії США (1986 р.)

«Термін «публічне управління» (англ. public management) замінив термін «публічне адміністрування» (англ. public administration) - вперше використовує англійський державний службовець Десмонд Кілінг у 1972 р.»

Інституційні ролі публічного управління та адміністрування: наука, навчальна дисципліна, професійна управлінська діяльність, діяльність органів публічної влади

Україна стала першою серед країн пострадянського простору, де була запроваджена галузь науки «Державне управління» (13 березня 1997 р.)

2015 р. новий перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти - галузь знань «Державне управління» перестає існувати - усі спеціальності галузі знань «Державне управління» прирівняні до спеціальності «Публічне управління та адміністрування» (спочатку галузі знань 07 «Управління та адміністрування», згодом 28 «Публічне управління та адміністрування»).

Інституційні ролі публічного управління та адміністрування: наука, навчальна дисципліна, професійна управлінська діяльність, діяльність органів публічної влади

Україна «Державне управління» як галузь науки

- об'єктно-предметне поле науки «Державне управління» -
паспорти наукових спеціальностей

«теорія та історія державного управління» (25.00.01);
«механізми державного управління» (25.00.02),
«державна служба» (25.00.03),
«місцеве самоврядування» (25.00.04);
«державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку» (25.00.05).

Україна «Державне управління» як галузь науки

«Державне управління – сфера соціальної науки, об'єктами дослідження якої є:

- загальні тенденції розвитку та закономірності в управлінні державою;
- державно-управлінська практика та державно-управлінські відносини;
- одиничне, особливе й загальне в розвитку держави як складної соціально-економічної системи та політико-правового інституту;
- функціонування та розвиток державних, самоврядних та громадських інститутів;
- формування та функціонування механізмів організуючого, регулюючого і стабілізуючого впливу органів державної влади на суспільство й суспільні відносини для досягнення певних результатів»;

Інституційні ролі публічного управління та адміністрування: наука, навчальна дисципліна, професійна управлінська діяльність, діяльність органів публічної влади

Україна «Державне управління» як галузь науки

Дискусії щодо необхідності зміни назви галузі науки «Державне управління» на «Публічне управління».

Позиція прихильників ґрунтується на врахуванні зміни підходів до розгляду держави, від держави, яка панує над людиною до філософії служіння держави інтересам людини (публічно-сервісної).

Проблема сучасної української науки: системне осмислення процесів термінологічних запозичень з інших мов (передусім англ.) сучасна наукова новомова як результат захоплення «європеїзацією» науки

Малиновський В. Я. «Державне управління» чи «публічне управління»? *Координати управління: збірник наукових праць / за ред. проф.*

Д. І. Дзвінчука. Вип. 3. Івано-Франківськ : «Місто НВ», 2012. 132 с. С. 66-70;

Онуфрієнко О.В. Специфіка термінології досліджень з публічного управління: системний підхід. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2018. Вип. 1(19).

Дніпро, ДРАДУ НАДУ. URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2018-01\(19\)/6.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2018-01(19)/6.pdf), с. 2; Кальниш Ю.Г. Особливості формування об'єктно-предметної сфери науки

державного управління в Україні. URL: <https://maup.com.ua/assets/files/expert/5/10.pdf>, с. 139.

Інституційні ролі публічного управління та адміністрування: наука, навчальна дисципліна, професійна управлінська діяльність, діяльність органів публічної влади

Україна «Державне управління» як галузь науки

Проблеми термінології

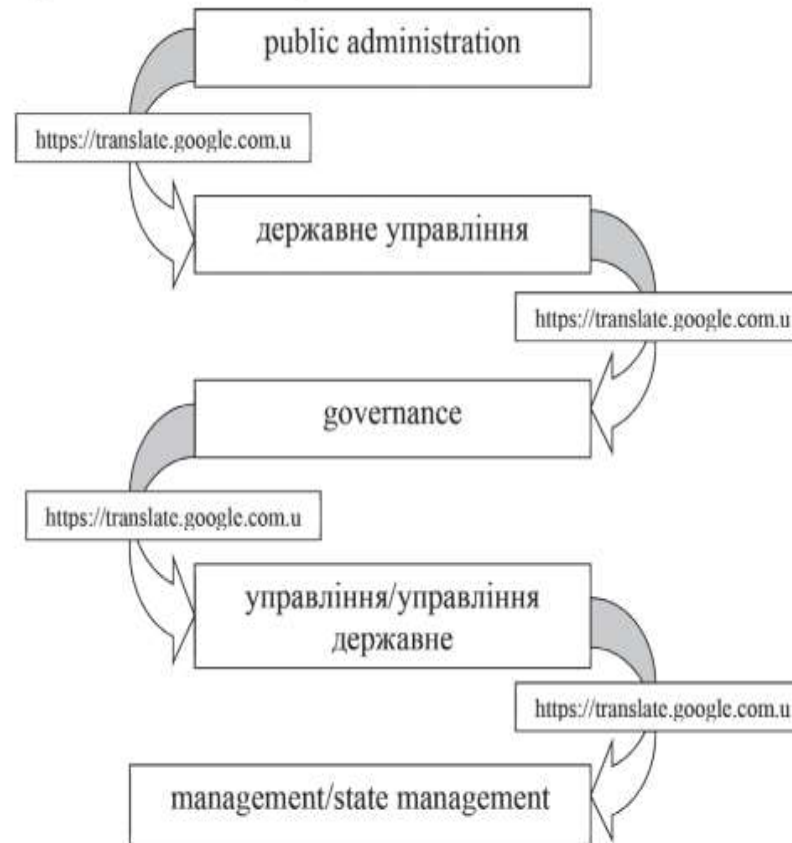

Рис. 1. Приклади автоматичного перекладу

Публічне управління та адміністрування

Публічне управління - пошук найкращих способів використання ресурсів задля досягнення пріоритетних цілей держави.

ПУ спрямоване на реалізацію прав, свобод та законних інтересів приватних осіб і передбачає якнайповніше застосування владою принципу публічності – відкритості та прозорості діяльності її апарату, право впливу громадян на діяльність органів влади, громадський контроль за діяльністю управлінського апарату тощо. До суб'єктів публічного управління належать органи державної влади, зокрема органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, а також інші суб'єкти у разі делегування їм публічних повноважень.

(Трощинський В.П.)

Інституційні ролі публічного управління та адміністрування: наука, навчальна дисципліна, професійна управлінська діяльність, діяльність органів публічної влади

Публічне управління

Публічне управління - діяльність органів державного управління, органів місцевого самоврядування, представників приватного сектору та інститутів громадянського суспільства в межах визначених законом повноважень і функціональних обов'язків (**планування, організації, керівництва, координації та контролю**) щодо формування та реалізації управлінських рішень суспільного значення, політики розвитку держави та її адміністративно-територіальних одиниць.

ПУ забезпечує значне підвищення ефективності управлінської діяльності внаслідок високого рівня громадської підтримки та консолідації суспільства навколо спільних цілей, воно пов'язане з демократичними цінностями, принципами верховенства права, поваги до гідності людини, недискримінації, рівності, справедливості, безпеки, ефективності та ін.

(Новак-Каляєва Л.М.)

Публічне адміністрування

Публічне адміністрування - теорія та практика державного управління, яка характеризується реалізацією адміністративних процедур шляхом публічної діяльності, застосування інструментів демократичного врядування, упорядкування суспільної діяльності та надання адміністративних послуг як засобу реалізації прав та свобод громадян.

(Сурмін Ю.П., Трощинський В.П.)

Публічне адміністрування

Публічне адміністрування - вид організаційно-розпорядчої діяльності державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, спрямованої на підготовку та впровадження публічно-управлінських рішень, управління персоналом, надання публічних послуг.

ПА – складова частина публічного управління, яке здійснюється на професійній (неполітичній) основі, залучаючи у разі потреби неурядових партнерів для спільного вирішення проблем, що постають у цій сфері.

(Науменко Р.А.)

Інституційні ролі публічного управління та адміністрування: наука, навчальна дисципліна, професійна управлінська діяльність, діяльність органів публічної влади

Публічне управління ↔ Публічне адміністрування

Принципова відмінність публічного управління полягає в тому, що воно являє собою спільну діяльність органів державної влади й місцевого самоврядування з політично активними суб'єктами громадянського суспільства й ринкової економіки щодо формування та реалізації політики розвитку держави та її адміністративно-територіальних одиниць, прийняття управлінських рішень суспільного значення.

- «Публічне управління» не замінює термін «Публічне адміністрування»;
- Цими термінами позначаються різні явища, які багато в чому перетинаються, але не є однаковими;
- Публічне адміністрування було і лишається складовою процесу публічного управління, як адміністрування є різновидом і складовою управління в цілому.

Інституційні ролі публічного управління та адміністрування: наука, навчальна дисципліна, професійна управлінська діяльність, діяльність органів публічної влади

Публічне управління

Врядування

- ідеологічно демократична спрямованість

Адміністрування

- інституційна організація

Менеджмент

- методологічна основа формування та реалізації стратегій, політик, програм та досягнення конкретного соціально-визначеного результату

Інституційні ролі публічного управління та адміністрування: наука, навчальна дисципліна, професійна управлінська діяльність, діяльність органів публічної влади

Держава – основний політичний інститут

Держава – політична форма організації суспільства, що здійснює управління суспільством, охорону його політичної і соціальної структури на основі права за допомогою спеціального механізму (апарату).

Держава відображає публічний характер людської діяльності, і чим більше розвинута держава, тим більше відділена, відокремлена від суспільства, здобуває якість громадянського на противагу суспільству політичному.

Держава – соціально орієнтована організація політичного панування, об'єднуюча сила цивілізованого суспільства.

В структурі держави можна виділити:

- представницькі органи;
- виконавчо-розпорядчі органи;
- судову систему;
- наглядово-контрольні органи;
- органи охорони громадського порядку;

Об'єкти та суб'єкти управління

Суб'єкт управління – це система, що управляє

Об'єкт управління – це система, якою управляють

Між суб'єктом і об'єктом управління не існує абсолютних меж: система, яка управляє, будучи суб'єктом відносно того чи іншого об'єкта, може бути об'єктом управління з боку іншого суб'єкта.

Суб'єкт і об'єкт управління перебувають у постійній динамічній взаємодії в процесі якої виникають управлінські відносини.

Об'єкти управління – це суспільство в цілому, адміністративно-територіальні утворення, процеси, відносини у різних галузях, сферах діяльності, організації, колективи, окрема людина, на які спрямована направляюча, організуюча та контролююча діяльність відповідних суб'єктів управління.

державно-управлінські відносини можуть мати різний характер залежно від повноважень суб'єкта, ступеня самостійності об'єкта можуть бути:

- **формальними** (субординації – пряме, непряме, подвійне, ієрархічне підпорядкування);
- **неформальними** (координації – узгодження, предметно-технологічна взаємодія, ієрархічна, складна взаємодія);
- **галузевими;**
- **міжгалузевими;**
- **територіальними** тощо.

Суб'єкт-суб'єктні відносини

Суб'єкт-суб'єктні відносини – демократичний тип відносин, що виникає між кількома (двома і більше) учасниками соціально-управлінської взаємодії й характеризується самодостатністю кожного або його спроможністю на власне ставлення до ситуації та до іншого учасника взаємодії. Класичним варіантом є паритетні, що виявляють суверенітет і рівність обох сторін.

Умови сучасного публічного управління включають і допускають рівнозначність сторін, що перебувають у різних соціальних статусах, як посадові особи різного рівня компетенцій.

Суб'єкт-суб'єктні відносини проявляються у фактичній відсутності дистанції влади між керівником і підлеглим, а також у рівності їх можливого впливу на вирішення проблемних питань управління. Такого типу відносини забезпечуються послідовною правовою регламентацією, високим рівнем компетентності та **загальної демократичної культури всіх учасників публічного управління.**

(Петровський П.)

Парламент – вищий загальнонаціональний представницький орган державної влади, правомочний виконувати на основі конституційних приписів **законодавчу, установчу, контрольну (парламентського контролю) та інші функції** (*бюджетно-фінансова, представницька, зовнішньополітична, функції міжпарламентських зв'язків тощо*).

Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади. Конституційний склад ВРУ – чотириста п'ятдесят народних депутатів України, які обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років.

ВРУ – **колективний, представницький, однопалатний, законодавчий, загальнодержавний орган**, що обирається громадянами України.

Як орган загальної компетенції ВРУ здійснює наступні напрями діяльності:

- розглядає і вирішує питання державного і суспільного життя, що потребують врегулювання законами України;
- приймає закони України;
- здійснює установчі, контрольні, координаційні і міжнародні функції, представницькі та інші напрями діяльності, передбачені Конституцією України

(Розділ IV Конституції України)

У президентській республіці Президент є главою держави і виконавчої влади (представницькі і виконавчі повноваження). У таких республіках чіткий поділ влад: парламент здійснює законодавчу владу, а президент – виконавчу.

У парламентських республіках Президент обирається парламентом і йому підзвітний, виконує представницькі функції. Виконавча влада у таких країнах належить урядові.

У республіках зі змішаною формою правління (президентсько-парламентською чи парламентсько-президентською) свої особливості місця і ролі Президента.

Основи публічного права України : навч. посібник / кол. авт. ; за заг. ред. к. ю. н., проф. А.Ю. Олійника, к. ю. н., доц. М.І. Кагадія. Київ : КНУТД ; Дніпро : Ліра ЛТД, 2017. 448 с., с. 137

Інший підхід до класифікації «напівпрезидентські» республіки (semi-presidential), мають ознаки парламентської та президентської республіки.

Напівпрезидентські республіки поділяють на:

президентсько-парламентські республіки (звільнити прем'єра має повноваження президент, саме він відіграє більшу роль у формуванні уряду);

«прем'єрсько-президентська» (лише парламент може звільнити прем'єра)

Чи справді Україна парламентсько-президентська республіка? Центр демократії та верховенства права. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/parlamentsko-prezydentska-respublika/>

Президент України є главою держави і виступає від її імені.

Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина.

Президент України є гарантом реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в **Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору.** (ст. 102 КУ)

Президент України обирається громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років.

Одна й та сама особа не може бути Президентом України більше ніж два строки підряд. (ст. 103 КУ)

**(Розділ V Президент України
Конституція України)**

«Формально-юридичний аналіз Конституції та законодавства України дає підстави для висновку про те, що **Президент України займає особливе місце в системі органів державної влади і не належить виключно до жодної з гілок державної влади...**»

Несе персональну відповідальність за узгоджену безперервну роботу механізмів захисту Конституції України, прав і свобод людини, вжиття заходів щодо ефективного функціонування всіх владних державних структур у конституційному режимі.

Конституційне право України. URL:
https://arm.naiiu.kiev.ua/books/konst_pu/rozdil/rozdil9.html

Повноваження Глави держави щодо формування органів виконавчої влади, контролю за їх діяльністю, забезпечення національної безпеки та ін. – дають змогу зробити висновок, що інститут Президента в Україні законодавчо є таким, що наділений функціями виконавчої влади.

Основи публічного права України : навч. посібник / кол. авт. ; за заг. ред. к.ю.н., проф. А.Ю. Олійника, к.ю.н., доц. М.І. Кагадія. Київ : КНУТД ; Дніпро : Ліра ЛТД, 2017. 448 с., с. 138

- **представницькі повноваження – повноваження із представництва держави у внутрішньо- та зовнішньополітичних відносинах;**
- **повноваження у відношенні до Верховної Ради України та в сфері законодавчої влади;**
- **повноваження в сфері виконавчої влади;**
- **повноваження в сфері національної безпеки, оборони та військової політики;**
- **повноваження з формування органів та призначення посадових осіб;**

Конституційне право України. URL:
https://arm.nai.au.kiev.ua/books/konst_pu/rozdil/rozdil9.html

Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади

КМУ відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний ВРУ (ст. 113 КУ)

Склад КМУ: Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр, віце-прем'єр-міністри, міністри (ст. 114 КУ)

Конституція України URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Основні повноваження КМУ:

- забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність України, здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави, виконання Конституції і законів України, актів Президента України;
- забезпечує реалізацію стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору;
- вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина;

Конституція України URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Інститут Уряду

Основні повноваження КМУ:

- забезпечує проведення **фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики; політики у сферах праці й зайнятості населення, соціального захисту, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування;**
- розробляє і здійснює **загальнодержавні програми** економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України;
- забезпечує рівні умови **розвитку всіх форм власності**; здійснює управління об'єктами державної власності відповідно до закону;

Конституція України URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Основні повноваження КМУ:

- розробляє проект закону про **Державний бюджет** України і забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України, подає Верховній Раді України звіт про його виконання;
- здійснює заходи щодо забезпечення **обороздатності і національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю;**
- організовує і забезпечує здійснення **зовнішньоекономічної діяльності України, митної справи;**

Конституція України URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Основні повноваження КМУ:

- **спрямовує і координує роботу** міністерств, інших органів виконавчої влади;
- **утворює, реорганізовує та ліквідовує** відповідно до закону міністерства та інші ЦОВВ, діючи в межах коштів, передбачених на утримання органів виконавчої влади;
- **призначає на посади та звільняє з посад** за поданням Прем'єр-міністра України керівників ЦОВВ, які не входять до складу КМУ;

(Розділ VI Конституції України)

Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Територіальна організація влади

Стаття 132 КУ – Територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості і соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій.

Стаття 133. КУ – Систему адміністративно-територіального устрою України складають: ***Автономна Республіка Крим, області, райони, міста, райони в містах, селища і села.***

Органи публічної влади на:

- загальнодержавному рівні
- регіональному рівні
- районному рівні
- місцевому рівні

державна служба
служба в ОМС

Прийняття політичних та адміністративних рішень

Стадії політичного процесу:

- конституювання, утворення політичної системи;
- відтворення компонентів і ознак даної системи;
- ухвалення і виконання політико-управлінських рішень;
- контроль функціонування і напрями розвитку політичної системи;

Прийняття рішень - це технологічне перетворення політичної влади в управління соціальними процесами.

Поняття політико-управлінських рішень - центральний елемент перетворення політичних вимог різних груп і громадян у доступні для всього суспільства засоби регулювання соціальних відносин.

Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галуцько В., Діхтєвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Видання друге. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 520 с., с. 48, 50

Прийняття політичних та адміністративних рішень

Стадії прийняття рішень:

- а) аналіз інформації про проблему, яку необхідно вирішувати;
- б) постановка проблеми;
- в) опрацювання експертів;
- г) напрацювання альтернативних варіантів політики;
- ґ) вироблення альтернативної політики;
- д) прийняття рішення;
- е) реалізація рішення;
- є) підведення підсумків;
- ж) внесення коректив у проведення політичного курсу.

Політичне рішення є центральним елементом державного управління, оскільки визначає цілі та механізми реалізації інтересів учасників політичних процесів і закріплення в нормативно-правових документах.

Ярош Б.О., Ярош О.Б. Загальна теорія політики: навч. Посібник. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-557.html>

Публічне управління : термінол. слов. / уклад. : В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє та ін. ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. 224 с., с. 121

Прийняття політичних та адміністративних рішень

Публічне адміністрування (складова частина публічного управління) – це регламентована законами та іншими правовими актами, діяльність суб'єктів публічного адміністрування, що спрямована на:

- прийняття адміністративних рішень;
- надання адміністративних послуг;
- здійснення внутрішнього адміністрування суб'єкта публічного адміністрування.

Адміністративний акт – це рішення або юридично значуща дія індивідуального характеру, прийняте (вчинена) адміністративним органом для вирішення конкретної справи та спрямоване (спрямована) на набуття, зміну, припинення чи реалізацію прав та/або обов'язків окремої особи (осіб).

Концептуальні основи публічного адміністрування https://pidru4niki.com/75087/menedzhment/publichne_administruvannya

Адміністративний акт – це рішення або юридично значуща дія індивідуального характеру, прийняте (вчинена) адміністративним органом для вирішення конкретної справи та спрямоване (спрямована) на набуття, зміну, припинення чи реалізацію прав та/або обов'язків окремої особи (осіб).

Власна назва акта (наказ, розпорядження, припис тощо) і специфіка оформлення, як правило, визначені у спеціальному законодавстві (конструкція «адміністративний акт» є узагальненою).

На практиці це передбачає звичні нам послуги: видача дозволу чи ліцензії; оформлення паспорта; реєстрація місця проживання; призначення пенсії тощо.

Політичні посади

Тип посад у сфері державного управління, що займаються політичними діями (політиками), які **забезпечують вироблення та реалізацію державної політики**.
Політична відповідальність.

Концептуальні засади взаємодії політики й управління. Навч. посіб. / Е. А. Афонін, Я. В. Бережний, О. Л. Валевський та ін.; за заг. ред. В. А. Ребкала
Київ : НАДУ, 2010. 300 с. URL: http://e-pidruchniki.com/content/260_13Vidminnosti_politichnih_ta_administrativnih_skladovih_y_derjavnomu_ypravlinni.html

Адміністративні посади

- Здійснюють державну політику
- Політична нейтральність
- Адміністративна відповідальність

Концептуальні засади взаємодії політики й управління. Навч. посіб. / Е. А. Афонін, Я. В. Бережний, О. Л. Валевський та ін.; за заг. ред. В. А. Ребкала Київ : НАДУ, 2010. 300 с. URL: http://e-pidruchniki.com/content/260_13Vidminnosti_politichnih_ta_administrativnih_skladovih_y_derjavnomu_ypravlinni.html

Адміністративні посади

Визначена структурою та штатним розписом первинна структурно-функціональна одиниця організації, основні завдання та функції якої полягають у виконанні **нормативно-правових актів та реалізації організаційно--розпорядчих повноважень; службове становище працівника, пов'язане з виконанням організаційних та розпорядчих функцій в організації**

(С. Кирій)

Публічне управління : термінол. слов. / уклад. : В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє та ін. ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. 224 с., с.11

Інституційні зміни в системі публічного управління та адміністрування в Україні: сутність та особливості реформування

Стратегія реформування державного управління України на 2022 – 2025 роки

Мета Стратегії – побудова в Україні спроможної сервісної та цифрової держави, яка забезпечує захист інтересів громадян на основі європейських стандартів та досвіду.

Очікувані результати:

- забезпечення надання послуг високої якості та формування зручної адміністративної процедури для громадян і бізнесу;
- формування системи професійної та політично нейтральної публічної служби, орієнтованої на захист інтересів громадян;
- розбудова ефективних і підзвітних громадянам державних інституцій, які формують державну політику та успішно її реалізують для сталого розвитку держави.

розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#n9>

Національні інтереси України - життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян

*(Закон України
Про національну безпеку України 21 червня
2018 р.
№ 2469-VIII)*

!

Обговорення

Які ми можемо сформулювати національні інтереси України?

Загальна ефективність публічного управління та адміністрування

Основні підходи до формулювання базових принципів ефективності:

- **правовий підхід** (цінності верховенства права, захисту прав громадян);
- **політичний підхід** (основне завдання державного управління максимально краще втілювати волю народу; державні службовці повинні бути політично відповідальні (підзвітні), сприйнятливі до поточних інтересів громадян);
- **управлінський підхід** (основні цінності державного управління ефективність, економічність, результативність та соціальна відповідальність);

Публічне управління та адміністрування : навч. посібник / Скидан О. В., Якобчук В. П., Дацій Н. В., Ходаківський Є. І. [та ін.] ; за заг. ред. О. В. Скидана. Житомир : ЖНАЕУ, 2017. 705 с., с. 260

Практична цінність проведення оцінювання ефективності – надає змогу визначити:

- наскільки співвідносяться обрані напрямки діяльності та методи досягнення задекларованих цілей;
- якими є витрати ресурсів щодо створення продукту (товару чи послуги);
- який результат і ефект отримали в підсумку (поточному та кінцевому);
- чи отримують споживачі послуг задоволення від споживання продукту;

Публічне управління та адміністрування : навч. посібник / Скидан О. В., Якобчук В. П., Дацій Н. В., Ходаківський Є. І. [та ін.] ; за заг. ред. О. В. Скидана. Житомир : ЖНАЕУ, 2017. 705 с., с. 272

!

**«показники», «індикатори»,
«критерії», «ефективність», «результативність»,
«якість» ?!**

проблеми чіткого визначення понять

Загальна ефективність публічного управління та адміністрування

показники

згруповані певним чином дані, що дозволяють оцінити судження про ключові аспекти функціонування систем (управлінських, економічних, соціальних тощо);

критерії

ознака чи сукупність ознак, які надають підставу для здійснення оцінки показників;

індикатор

елемент даних, що містить кількісні та якісні характеристики процесу або стану об'єкта оцінювання;

параметри меж, у яких система, що включає організаційні механізми, технологічні зв'язки, матеріальні та фінансові потоки, може стійко функціонувати і розвиватися;

Загальна ефективність публічного управління та адміністрування

Ефективність

багаторівнева характеристика, яка водночас зберігає свою відносність стосовно проголошених цілей; **співвідношення між продуктом та ресурсами**, які пішли на його створення з огляду на результат, **важливим є зв'язок із ресурсами, продуктом і цілями, але обов'язково і з ефектом**, причому останній досягається за межами діяльності, процесу творення товару чи послуги, саме в процесі його споживання

Результативність

пов'язана із технічною раціональністю, це **результати порівняно з цілями**, тобто ступінь досягнення декларованих цілей, причому у зіставленні з використаними для цього в процесі діяльності ресурсами (оцінюються як досягнуті результати, так і наслідки, що спостерігаються)

Якість

ступінь вартості, придатності (застосування) чогось для використання за призначенням, **сукупність характеристик продукту (товару чи послуги)** стосовно його здатності задовольняти встановлені і передбачувані норми, вона не зводиться до окремих властивостей, охоплює послугу цілком і невіддільна від неї

Загальна ефективність публічного управління та адміністрування

Важливо враховувати:

- часові межі реалізації програм використання бюджетних коштів значно ширші, період наслідків їх впровадження більший, а отриманий ефект не завжди є матеріальним - **дуже складно оцінити результат використання бюджетних коштів;**
- Проблема оцінювання ефективності в тому, що **сформульовані цілі та очікувані результати багатьох програм також не містять чітких критеріїв та показників їхнього досягнення;**

Публічне управління та адміністрування : навч. посібник / Скидан О. В., Якобчук В. П., Дацій Н. В., Ходаківський Є. І. [та ін.] ; за заг. ред. О. В. Скидана. Житомир : ЖНАЕУ, 2017. 705 с., с.. 280.

Ефективність та результативність публічного адміністрування визначається дією кількісних і якісних чинників:

- **технічного**
- **організаційного**
- **політичного**
- **соціально-психологічного**
- **морально-ідеологічного характеру**

Вороніна Ю. Є. Теорія та практика публічного управління та адміністрування : навчальний посібник. Мелітополь : ТОВ «Колор Принт», 2020. 204 с., с. 89.

Сучасний досвід оцінювання ефективності управління

- **TQM (Total Quality Management):**

<https://asq.org/quality-resources/total-quality-management>

- **SQMS (Scottish Quality Management System):**

https://www.abbreviationfinder.org/acronyms/sqms_scottish-quality-management-system.html

- **Tableau de bord (Франція):** <https://www.manager-go.com/finance/dossiers-methodes/guide-creation-tableau-de-bord>

- **Microsoft Federal Agency Balanced Scorecard Solution:**

https://azuremarketplace.microsoft.com/en/marketplace/apps/corporater.balanced-scorecard_with_powerbi?tab=Overview

Питання для самоконтролю до теми 1

1. Назвіть та розкрийте зміст інституційних ролей публічного управління та адміністрування.
2. Розкрийте особливість українського досвіду щодо визначення галузі науки та галузі знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти.
3. Розкрийте зміст дискусій щодо термінологічних запозичень з інших мов (передусім англ.) щодо понять «управління» / «державне управління», «публічне управління», «публічне адміністрування», «врядування», «менеджмент» / «державний менеджмент».
4. Розкрийте зміст поняття «публічне управління».
5. Розкрийте зміст поняття «публічне адміністрування».
6. Поясніть співвідношення понять «публічне управління» та «публічне адміністрування».
7. Назвіть об'єкти та суб'єкти управління.
8. Розкрийте місце інституту парламенту в системі публічної влади.
9. Розкрийте місце інституту президента в системі публічної влади.
10. Розкрийте місце інституту уряду в системі публічної влади.
11. Розкрийте рівні територіальної організації влади в Україні.
12. Поясніть специфіку прийняття політичних та адміністративних рішень.
13. Поясніть сутність політичних посад та адміністративних посад.
14. Назвіть фундаментальні національні інтереси України.
15. Назвіть основні підходи до формулювання базових принципів ефективності.
16. Розкрийте зміст понять «показники», «критерії», «індикатори» ефективності.
17. Розкрийте зміст понять «ефективність», «результативність», «якість».

Практичне завдання до теми 1 «Інституціональна структура системи публічного управління та адміністрування»

Завдання:

Ознайомитися з 4, 5, 6 розділами Конституції України.

На основі змісту основних положень зазначених розділів Конституції України **розкрити основні (найбільш значущі) повноваження) Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України** та можливості їх впливу один на одного (засоби стримувань та противаг), наприклад розпуск парламенту, дострокові вибори до парламенту та ін.

Відповідь може бути оформлена у вигляді таблиці або у вигляді схематичних блоків з позначенням напрямів зв'язку між цими суб'єктами.

Джерело:

Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. : із змінами. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Рекомендовані джерела до теми 1

- 1. Основи публічного адміністрування : навч. посіб. / Ю. П. Битяк, Н. П. Матюхіна, М. С. Ковтун та ін. ; за заг. ред. Н. П. Матюхіної. Вид. 2-ге, допов. та перероб. Харків : Право, 2021. 238 с. URL: https://pravo-izdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=4279&download_id=1332**
- 2. Вороніна Ю. Є. Теорія та практика публічного управління та адміністрування : навч. посіб. / Ю. Є. Вороніна. Мелітополь : ТОВ «Колор Принт», 2020. 204 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/346596794.pdf>**
- 1. Нагаєв В. М. Публічне адміністрування: електронний навчальний посібник. Харків : ХНАУ, 2018. 278 с. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/4925/1/NP_Public%20administration_2019.PDF**
- 2. Публічне управління та адміністрування : навч. посібник / Скидан О. В., Якобчук В. П., Дацій Н. В., Ходаківський Є. І. [та ін.] ; за заг. ред. О. В. Скидана. Житомир : ЖНАЕУ, 2017. 705 с. URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/8495/1/Publichne_upravlinnia_2017.pdf**
- 3. Куйбіда В. С., Білинська М. М., Петроє О. М. Публічне управління: термінологічний словник: Київ: НАДУ, 2018. 224 с. URL: <https://dut.edu.ua/ua/lib/1/category/650/view/888>**
- 4. Вступ до публічного адміністрування : навчальний посібник / Н. Л. Гавкалова, Т. А. Власенко, Л. Ю. Гордієнко та ін. ; за заг. ред. докт. екон. наук, професора Гавкалової Н. Л. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. 382 с. URL: <http://surl.li/dejqe>**

Тема 2 Багаторівневе управління як прояв публічного управління та адміністрування

- 1. Сутність багаторівневого управління**
- 2. Конституційно-правові засади публічного управління та адміністрування в Україні.**
- 3. Рівні управління в державі. Територіальна основа організації публічного управління в Україні.**
- 4. Механізми взаємодії органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування**
- 5. Адміністративно-територіальний устрій України та його реформування.**

Сутність багаторівневого управління

Багаторівневе управління Multi-level Governance (MLG) – скоординованість дій, партнерство, відповідальність, розподілена між різними рівнями управління

Багаторівневе управління

У контексті зростання регіональної нерівності, появи мегатрендів і «географії невдоволення» уряди на всіх рівнях повинні працювати стратегічно, співпрацюючи та базуючись на фактах. Для цього **необхідні надійні багаторівневі механізми управління між національними, регіональними та місцевими органами влади**, а також між юрисдикціями. Це може вимагати адаптації міжурядових ролей, відносин та інституційних рамок **для покращення якості державних послуг, ефективності державних інвестицій та сталості державних фінансів.**

[OECD https://www.oecd.org/regional/multi-level-governance/mlg.htm](https://www.oecd.org/regional/multi-level-governance/mlg.htm)

(Організація економічного співробітництва та розвитку)

Сутність багаторівневого управління

Багаторівневе управління – підхід до публічного управління, який характеризується розподілом повноважень між місцевими, регіональними, національними та наднаціональними органами влади, зміною ролі держави з монопольної до координуючої та мережеутворювальної. Підвищується роль партнерів з-поза меж публічного сектору, вплив різноманітних мереж, зменшується роль ієрархічних впливів, **розширюється сфера застосування горизонтальних зв'язків**, процеси координації відбуваються не тільки між різними рівнями, а й усередині кожного з них. Має місце **складне перехрещення відповідальності** різних стейкхолдерів, кількість яких суттєво збільшується. Сформована в процесі аналізу розвитку ЄС, концепція Б.у. має застосування на рівні окремих держав, які не входять до ЄС.

© Бородін Є. І. *Публічне управління: термінологічний словник*. http://e-pidruchniki.com/content/967_Bagatorivneve_ypravlinnya.html

Конституційно-правові засади публічного управління та адміністрування в Україні

- Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на **законодавчу, виконавчу та судову**. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України (**Стаття 6 КУ**)
- В Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування (**Стаття 7 КУ**)

Конституція України. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Згідно з конституційно-правовою моделлю в Україні функціонує три рівні органів виконавчої влади – **вищі, центральні та місцеві**:

- Кабінет Міністрів України (Уряд України) є **вищим органом у системі органів виконавчої влади**.
- Систему центральних органів виконавчої влади складають міністерства України та інші ЦОВВ.
- Система ЦОВВ є складовою системи органів виконавчої влади, **вищим органом якої є Кабінет Міністрів України**.
- Міністерства забезпечують формування та реалізують державну політику в одній чи декількох сферах, інші центральні органи виконавчої влади виконують окремі функції з реалізації державної політики.

Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 р. № 794-VII . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>
Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 р. № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>

Конституційно-правові засади публічного управління та адміністрування в Україні

Виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі здійснюють **місцеві державні адміністрації**.

▪ Місцева державна адміністрація є **місцевим органом виконавчої влади і входить до системи органів виконавчої влади**.

▪ Місцева державна адміністрація в межах своїх повноважень **здійснює виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці**, а також реалізує повноваження, делеговані їй відповідною радою.

▪ **Особливості здійснення виконавчої влади у містах Києві та Севастополі визначаються окремими законами України**.

Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>

Місьцеве самоврядування як форма публічної влади

- **Сільські, селищні, міські ради** (представницькі органи, які представляють інтереси територіальних громад) **та їх виконавчі органи**;
- **Районні та обласні ради** – представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст.

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

Рівні управління в державі. Територіальна основа організації публічного управління в Україні

- Територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, **поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади**, збалансованості і соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій.
- Систему адміністративно-територіального устрою України складають: Автономна Республіка Крим, області, райони, міста, райони в містах, селища і села.
- Міста Київ та Севастополь мають спеціальний статус, який визначається законами України.

Розділ ІХ Територіальний устрій України, ст. 132 – 133 Конституції України

Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Рівні управління в державі. Територіальна основа організації публічного управління в Україні

Система адміністративно-територіального устрою України:

- ✓ Автономна Республіка Крим
- ✓ області
- ✓ райони
- ✓ міста
- ✓ райони в містах
- ✓ селища
- ✓ села

Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Механізми взаємодії органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування

Взаємодія органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування – **центральна проблема територіальної організації влади в Україні.**

До ключових питань належить **вдосконалення системи розподілу компетенції й повноважень між ОВВ та ОМС.**

Реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні:

- **визначення обґрунтованої територіальної основи** для діяльності ОМС та ОВВ, здатних забезпечити доступність та належну якість публічних послуг, що надаються такими органами, а також необхідної для цього ресурсної бази;
- основними принципами розподілу повноважень є **принцип децентралізації та субсидіарності;**
- запровадження **механізму державного контролю** за відповідністю Конституції та законам України рішень ОМС та якістю надання населенню публічних послуг;
- **удосконалення механізму координації** діяльності місцевих органів виконавчої влади;

Децентралізація

(лат. de – заперечення, centralize – центральний) – це **спосіб територіальної організації влади**, при якому держава передає право на прийняття рішень із визначених питань або у визначеній сфері структурам локального або регіонального рівня, що не належать до системи виконавчої влади і є відносно незалежними від неї.

Субсидіарність (латин. *subsidiarius* – допоміжний) – означає розподіл владних повноважень, за яким надання управлінської послуги максимально наближується до безпосереднього споживача з урахуванням повноти надання послуги.

Принцип субсидіарності вимагає розбудови системи врядування не зверху вниз, а знизу вверху

**Діалог
Співпраця
Координація**

- *побудова механізму адміністративного нагляду;*
- *консультування з ОМС;*
- *посилення ролі асоціацій МС як платформи для діалогу та співпраці;*
- *посилення впливу ТГ на регіональну політику;*
- *Конгрес місцевих та регіональних влад при Президентові України (розширення кола учасників з боку ОМС);*
- *Профільний Комітет ВРУ та його роль у побудові консенсусного діалогу в процесі розвитку законодавства у сфері МС);*

Адміністративно-територіальний устрій України та його реформування

- **«Територіальний устрій»** – це передбачена законом **форма територіальної організації держави** з метою забезпечення найбільш оптимального вирішення завдань та здійснення функцій держави та суспільства
- **«Адміністративно-територіальний устрій»** – це **територіальна організація держави з її внутрішнім поділом на складові частини – адміністративно-територіальні одиниці**, які є просторовою основою для утворення та діяльності відповідних органів державної влади й органів місцевого самоврядування

Адміністративно-територіальний устрій є основою надання публічних послуг населенню та здійснення управління публічними справами на центральному, регіональному та місцевому рівнях

Адміністративно-територіальний устрій – це внутрішній поділ території держави на адміністративно-територіальні одиниці

Адміністративно-територіальний устрій України та його реформування

Адміністративно-територіальна одиниця – це частина країни чи іншого регіону, виділена з метою управління. Класифікацію кожної територіальної одиниці можна знайти у відповідній таблиці **повноважень адміністративної територіальної одиниці**. Таблиця повноважень АТУ **оновлюється відповідно до потреб зацікавлених сторін**.

Europa. Open Data portal:
<https://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/atu/resource/b049b4ba-605c-45e8-b7df-1bb0ef9e00d6>

Адміністративно-територіальна одиниця – це «компактна частина єдиної території України, що є просторовою основою для організації і діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування» (Рішення Конституційного Суду України від 13 липня 2001 р.)

Адміністративно-територіальна одиниця - область, район, місто, район у місті, селище, село (ЗУ Про місцеве самоврядування в Україні)

А.т.о утворюється за наявності таких факторів:

- достатня кількість населення;
- територія;
- податкова спроможність території;
- наявність фінансових ресурсів;

Адміністративно-територіальний устрій України та його реформування

Питання територіального устрою України, зокрема визначення правового статусу і видів адміністративно-територіальних одиниць, повноваження органів щодо вирішення питань адміністративно-територіального устрою України, є питаннями загальнодержавного значення і **врегульовуються лише законом**

(Рішення Конституційного Суду України від 13 липня 2001 р.)

Адміністративно-територіальний устрій України та його реформування

Недоліки адміністративно-територіального устрою до реформи

- складна, ієрархічно невпорядкована структура;
- недосконалість понятійного апарату;
- розривність території адміністративно-територіальних одиниць, наявність анклавів та ексکلавів;
- недосконалість процедур та критеріїв для формування адміністративно-територіальних одиниць, віднесення поселень до категорії сіл, селищ, міст;

- надмірна подрібненість адміністративно-територіальних одиниць на базовому рівні;
- великі диспропорції між адміністративно-територіальними одиницями одного рівня як за територією, так і кількістю населення;
- нерівномірна доступність та віддаленість до адміністративного центру адміністративно-територіальної одиниці;
- відсутність у багатьох випадках точно визначених меж адміністративно-територіальних одиниць або встановлення значної частини меж таких одиниць без врахування місцевих природних та інших факторів, перспектив розвитку територій;

Адміністративно-територіальний устрій України та його реформування

Приклад диспропорції в розмірах:
в Україні було 6 районів з населенням до 10 тисяч людей, у 9 районах проживало більше 100 тисяч людей, у 3 районах – понад 150 тисяч.

Реформування адміністративно-територіального устрою субрегіонального рівня (районів). URL:
<https://decentralization.gov.ua/new-rayons>

Приклад належності населених пунктів, жителі яких складають територіальну громаду, до складу інших населених пунктів;
Така ситуація мала місце в 16 регіонах України *жителі таких «включених» населених пунктів були двічі членами різних територіальних громад*

Адміністративно-територіальна реформа – вид державно-управлінської реформи, до якої включають два відносно самостійних, але тісно взаємопов'язаних компоненти, а саме: перетворення адміністративно-територіального устрою (територіальна реформа) і територіальної організації влади в державі (адміністративна реформа на територіальному рівні).

Напрями розв'язання проблем адміністративно-територіального устрою та системи територіальної організації влади

- 3. Удосконалення адміністративно-територіального устрою на основі зменшення диспропорцій у розмірах між адміністративно-територіальними одиницями одного рівня*
- 2. Розподіл повноважень між територіальними органами влади*
- 3. Подальша демократизація діяльності територіальних органів влади, насамперед – шляхом розширення використання інструментів безпосередньої демократії*

Адміністративно-територіальний устрій України та його реформування

Реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (початок 2014)

Шляхи і способи розв'язання проблем:

- **визначення обґрунтованої територіальної основи** для діяльності органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади, здатних забезпечити доступність та належну якість публічних послуг, що надаються такими органами, а також необхідної для цього ресурсної бази;
- **створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов** для забезпечення здійснення органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень;

Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. №333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>

- **розмежування повноважень у системі органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади** на різних рівнях адміністративно-територіального устрою за принципом **субсидіарності**;
- **розмежування повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на засадах децентралізації влади**;
- **запровадження механізму державного контролю** за відповідністю Конституції та законам України рішень органів місцевого самоврядування та якістю надання населенню публічних послуг;
- **максимальне залучення населення до прийняття управлінських рішень, сприяння розвитку форм прямого народовладдя**;
- **удосконалення механізму координації діяльності** місцевих органів виконавчої влади;

Адміністративно-територіальний устрій України та його реформування

Рівні адміністративно-територіального устрою:

- **базовий** (адміністративно-територіальні одиниці - громади);
- **районний** (адміністративно-територіальні одиниці - райони);
- **регіональний** (адміністративно-територіальні одиниці - Автономна Республіка Крим, області, м. Київ і Севастополь);

Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. №333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>

- **базовий рівень** - сільська, селищна, міська ради та їх виконавчі органи, представництва (представники) окремих ОБВ;
- **районний рівень** - районні ради та їх виконавчі органи, райдержадміністрації, територіальні органи ЦОВВ;
- **регіональний рівень** - Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні ради та їх виконавчі органи, облдержадміністрації, Київська та Севастопольська міські ради та їх виконавчі органи, Київська та Севастопольська міські держадміністрації, територіальні органи ЦОВВ.

Адміністративно-територіальний устрій України та його реформування

Результати реформи

- Сформовано **нову територіальну основу на базовому рівні адміністративно-територіального устрою** – ОТГ – Громади
Створено – **1469 громад**
(до реформи близько 12 тис. територіальних громад)
Gromada.info – Портал об'єднаних громад України

- 2015 р. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (**добровільний етап**)
- 2020 р. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення територій та адміністративних центрів територіальних громад» (**адміністративний етап**) (Уряд отримав повноваження в адміністративному порядку визначити територіальну основу для діяльності ОМС базового рівня та самостійно сформувати територіальні громади в усіх областях України)
- 2020 р. розпорядження КМУ № 707-р – 730-р Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад усіх областей України

Адміністративно-територіальний устрій України та його реформування

Результати реформи

▪ Сформовано нову територіальну основу на субрегіональному рівні адміністративно-територіального устрою – **райони**

Створено 136 нових укрупнених районів
(було 490 районів)

17 липня 2020 р. Верховна Рада України
Постанова [№ 3650](#) «Про утворення та ліквідацію районів»

Карта та склад районів:

https://decentralization.gov.ua/newrayons?area_id=&sort_by_otg_count=&sort_by_square=&sort_by_population=&sort_by_villages_count=

Завершення процесу створення нових районів забезпечило:

- відповідність системи адміністративно-територіального устрою районного рівня України сучасним вимогам та європейським стандартам;
- сприяло визначенню обґрунтованої територіальної основи для діяльності ОБВ та відповідних ОМС на субрегіональному рівні;
- створення передумов для проведення на новій територіальній основі місцевих виборів у 2020р., у тому числі і до новостворених районних рад;

Реформа з децентралізації: перехід від добровільного об'єднання територіальних громад до адміністративного укрупнення територіальних громад та районів (посібник щодо розгляду окремих спорів, обумовлених змінами в адміністративно-територіальному устрої України, що відбулися у 2020 році). URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/750/Posibnyk_perekhid_vid_dobrovilnogo_obi_ednannia_do_administratyvno_ukrupnennia__1_.pdf

Адміністративно-територіальний устрій України та його реформування

«ОПОРА» розробила [інтерактивну мапу України](https://www.opora.ua.org/longgrid/map_2020.html), де відображаються межі нових районів та громад, а також доступна інформація про кількість виборців і типи виборчих систем, які діють, зокрема, вже на місцевих виборах восени 2020 р.

https://www.opora.ua.org/longgrid/map_2020.html

Нові громади: <https://decentralization.gov.ua/newgromada>

Нові райони: <https://decentralization.gov.ua/newrayons>

Дані по областях: <https://decentralization.gov.ua/state>.

Адміністративно-територіальний устрій України та його реформування

Подальші кроки

1. Прийняття змін до Конституції України та Закону України
2. Про засади адміністративно-територіального устрою України

Адміністративно-територіальний устрій України та його реформування

Проект Закону про засади адміністративно-територіального устрою України від 24.01.2020

Засади адміністративно-територіального устрою України:

- єдності та цілісності державної території;
- унітарності, поєднання централізації та децентралізації у здійсненні державної влади;
- цілісності території адміністративно-територіальної одиниці;
- збалансованості і соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій;
- повсюдності юрисдикції органів державної влади та органів місцевого самоврядування, крім випадків, передбачених законом;
- доступності послуг для жителів, які проживають у межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

Адміністративно-територіальний устрій України та його реформування

Проект Закону про засади адміністративно-територіального устрою України від 24.01.2020

Система адміністративно-територіального устрою України:

АР Крим, області, райони, райони в містах, міста, селища, села, на основі яких формуються адміністративно-територіальні одиниці.

Адміністративно-територіальні одиниці є: **регіонального, субрегіонального, базового та допоміжного рівнів** (райони в містах)

Область – адміністративно-територіальна одиниця регіонального рівня, що складається з районів;
Район – адміністративно-територіальна одиниця субрегіонального рівня, що складається з громад, загальна чисельність населення яких становить не менше ніж 150 тис. жителів (не менше 100 тис. жителів для районів гірської місцевості та/або на територіях із щільністю населення менше середньої щільності населення відповідної області);
Громада – адміністративно-територіальна одиниця базового рівня, до складу якої входять один або декілька населених пунктів. Залежно від статусу населеного пункту, який є адміністративним центром громади, громади поділяються на *сільські, селищні, міські*.

Адміністративно-територіальний устрій України та його реформування

Проект Закону про засади адміністративно-територіального устрою України від 24.01.2020

Місто є населеним пунктом з переважно компактною забудовою, загальною чисельністю населення **не менше ніж 20 тисяч жителів**, на території якого розташовані промислові і переробні підприємства, підприємства комунального господарства, житловий фонд, та який має розвинуту соціальну, комунальну і транспортну інфраструктуру.

Селище є населеним пунктом, загальною чисельністю населення **не менше ніж 5 тисяч жителів**, утворення та розвиток якого пов'язані з розташуванням на його території підприємств, залізничних вузлів, гідротехнічних, інших споруд і об'єктів, та який має соціальну, комунальну і транспортну інфраструктуру.

Село є населеним пунктом, загальною чисельністю населення **менше 5 тисяч жителів**, який має соціальну, комунальну і транспортну інфраструктуру.

Район у місті є адміністративно-територіальною одиницею допоміжного рівня, яка може бути утворена (ліквідована) за рішенням міської ради міста, чисельність населення якого **перевищує 300 тисяч жителів**, з метою оптимізації управління, належного здійснення органами місцевого самоврядування повноважень та надання відповідних послуг. Чисельність населення району в місті **не може бути меншою ніж 150 тисяч жителів**.

Адміністративно-територіальний устрій України та його реформування

Проект Закону про засади адміністративно-територіального устрою України від 24.01.2020

Порядок утворення, ліквідації, встановлення (зміни) меж громад, визначення та зміни їх адміністративних центрів: *утворення, ліквідація, встановлення (зміна) меж громад*, визначення та зміна їх адміністративних центрів здійснюється *Кабінетом Міністрів України* у визначеному ним порядку;

***Утворення, ліквідація, встановлення (зміна) меж районів* здійснюється *Верховною Радою України*;**

***Встановлення (зміна) меж міста* здійснюється *Верховною Радою України*. Проект рішення про встановлення (зміну) меж міста вноситься на розгляд Верховної Ради України Кабінетом Міністрів України на підставі подання відповідної міської ради;**

***Встановлення (зміна) меж селища, села* здійснюється відповідною *сільською, селищною радою* за попереднім погодженням із Радою Міністрів Автономної Республіки Крим, відповідною *обласною державною адміністрацією*.**

Адміністративно-територіальний устрій України та його реформування

Проект Закону про засади адміністративно-територіального устрою України від 24.01.2020 Порядок найменування та перейменування АТО, населених пунктів:

- назви **областей** визначені **Конституцією України**;
  - найменування **району** здійснюється **Верховною Радою України** одночасно з утворенням такого району;
  - найменування та перейменування **громад** здійснюється **Кабінетом Міністрів України** у визначеному ним порядку.
  - найменування та перейменування громад здійснюється з *урахуванням обґрунтованої позиції ОМС, що представляють інтереси жителів відповідних населених пунктів.*
- найменування та перейменування **населених пунктів** здійснюється **Верховною Радою України**;

Адміністративно-територіальний устрій України та його реформування

Зміни Конституції України в частині децентралізації

Основні зміни:

- запровадження **громад** як нових адміністративно-територіальних одиниць, територіальної основи для місцевого самоврядування та його первинного суб'єкта;
- замість місцевих державних адміністрацій передбачене **створення префектур**, за якими залишаються лише функції **адміністративного нагляду**;
- обласні та районні ради отримують **власні виконавчі органи**;

Дискусійні питання:

- назви адміністративно-територіальних одиниць та нових назв областей: *райони – повіти; селища – містечка; Дніпропетровська область – Дніпровська область; Кіровоградська область – Кропивницька область*;
- наявність **районних / повітових рад**
- **порядок призначення та підпорядкування префекта.**

Питання для самоконтролю до теми 2

1. Розкрийте зміст поняття «багаторівневе управління».
2. Визначте поняття «адміністративно-територіальний устрій».
3. Розкрийте поняття «адміністративно-територіальна одиниця».
4. Назвіть основні складові система адміністративно-територіального устрою України.
5. Розкрийте основні недоліки адміністративно-територіального устрою України до реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади.
6. Назвіть зміст основних напрямів розв'язання проблем адміністративно-територіального устрою та системи територіальної організації влади в Україні.
7. Назвіть органи публічної влади на базовому, районному, регіональному рівнях адміністративно-територіального устрою, визначені в «Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні».
8. Розкрийте основні зміни в адміністративно-територіальному устрої, що відбулися протягом 2015-2021 рр.
9. Назвіть основні зміни, які передбачається внести до Конституції України в частині децентралізації, спрямовані на завершення реформи адміністративно-територіального устрою.
10. Розкрийте основні положення Проекту Закону України «Про засади адміністративно-територіального устрою України» від 24.01.2020.
11. Поясніть найбільш дискусійні питання щодо внесення змін до Конституції України в частині децентралізації.

Практичне завдання до теми 2

«Адміністративно-територіальний устрій України та його реформування»

Територіальний устрій України За Конституцією України	Проект змін до Конституції України в частині децентралізації влади (адміністративно-територіальний устрій)	Проблемні питання (думка експертів)

Джерела:

Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. : із змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (IX Розділ Конституції України, ст. 132-133);

Проект тексту змін до Конституції України в частині децентралізації влади 29.11.2021, с. 12. URL: <https://komsamovr.rada.gov.ua/uploads/documents/42960.pdf>;

Реанімаційний Пакет Реформ: Про проект «тексту змін до Конституції України в частині децентралізації влади від 29.11.2021». Коментарі та міркування, с. 42 – 44. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/kp_1_2022.pdf;

Зміни до Конституції України у частині децентралізації влади найважливіше для місцевого самоврядування. Проект USAID «ГОВЕРЛА». URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/888/HOVERLA_Constitution_Amendments.pdf

Рекомендовані джерела до теми 2

- 1. Основи публічного адміністрування : навч. посіб. / Ю. П. Битяк, Н. П. Матюхіна, М. С. Ковтун та ін. ; за заг. ред. Н. П. Матюхіної. Вид. 2-ге, допов. та перероб. Харків : Право, 2021. 238 с. URL: https://pravo-izdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=4279&download_id=1332**
- 2. Вороніна Ю. Є. Теорія та практика публічного управління та адміністрування : навч. посіб. / Ю. Є. Вороніна. Мелітополь : ТОВ «Колор Принт», 2020. 204 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/346596794.pdf>**
- 1. Нагаєв В. М. Публічне адміністрування: електронний навчальний посібник. Харків : ХНАУ, 2018. 278 с. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/4925/1/NP_Public%20administration_2019.PDF**
- 2. Публічне управління та адміністрування : навч. посібник / Скидан О. В., Якобчук В. П., Дацій Н. В., Ходаківський Є. І. [та ін.] ; за заг. ред. О. В. Скидана. Житомир : ЖНАЕУ, 2017. 705 с. URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/8495/1/Publichne_upravlinnia_2017.pdf**
- 3. Організаційно-правові засади публічного управління та адміністрування: навч. посіб. / Укладачі: О. В. Надьон, І. М. Хмиров, Т. О. Луценко. Харків: НУЦЗУ, 2020. 175 с. URL: <https://cutt.ly/aCAokDf> Публічне управління та адміністрування : навч. посіб. / А. О. Азарова, Л. М. Ткачук, Л. О. Нікіфорова та ін. Вінниця : ВНТУ, 2019. 181 с. URL: <https://cutt.ly/aCAokDf>**

Рекомендовані джерела до теми 2

1. **Зміни до Конституції України** в частині децентралізації влади. 29.11.2021. URL: <https://komsamovr.rada.gov.ua/uploads/documents/42960.pdf>
2. **Методичні рекомендації** щодо критеріїв формування адміністративно-територіальних одиниць субрегіонального (районного) рівня. Київ, 2019. URL: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/08/Metod.recom_rayon.pdf
3. **Директива № 1059/2003** Європейського Парламенту і Ради «Про створення загальної класифікації територіальних одиниць для статистики (NUTS)» від 26 травня 2003 р. (із змінами, внесеними директивами № 1319/2013 від 9 грудня 2013 року та № 868/2014 від 8 серпня 2014 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_005-03#Text
4. **Посібник «Реформа з децентралізації: перехід від добровільного об'єднання територіальних громад до адміністративного укрупнення територіальних громад та районів»**. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/750/Posibnyk_perekhid_vid_dobrovilnogo_obiednannia_do_administratyvnogo_ukrupnennia_1.pdf

Тема 3. Організаційно-функціональна структура системи державного управління

- 1. Розподіл повноважень між органами виконавчої влади за рівнями управління в державі**
- 2. Вищі і центральні органи виконавчої влади**
- 3. Місцеві органи виконавчої влади загальної компетенції**
- 4. Місцеві органи виконавчої влади спеціального призначення**
- 5. Органи державної влади у сфері національної безпеки і оборони**

Розподіл повноважень між органами виконавчої влади за рівнями управління в державі

Адміністративно-територіальний рівень:

- Регіональний
- Районний
- Громади

Органи виконавчої влади:

- Вищі (КМУ)
- Центральні (міністерства, державні служби, ін.)
- Місцеві (обласні, районні державні адміністрації, територіальні управління і відділи центральних органів виконавчої влади – *постійні*, **військові адміністрації** (районні, обласні) – *тимчасові*)

Розподіл повноважень між органами виконавчої влади за рівнями управління в державі

Виконавча влада – самостійна гілка державної влади, **головне функціональне призначення – виконання законів;** Урівноважена з іншими гілками влади засобами **парламентського, президентського та судового контролю;**

Найбільш суттєві ознаки органу виконавчої влади

- **кожен орган виконавчої влади**, діючи від імені та за дорученням держави, має певний правовий статус, є носієм відповідних державно-владних повноважень;
- **основним змістом діяльності** органів виконавчої влади є надання адміністративних послуг і здійснення публічного управління;
- **створення, структура, порядок діяльності й компетенція** органів виконавчої влади визначаються Конституцією та законами України, актами КМУ, іншими нормативно-правовими актами;
- **органи виконавчої влади створюють єдину систему;**
- **діяльність органів виконавчої влади має підзаконний, адміністративно-сервісний та виконавчо-розпорядчий характер**, вони здійснюють свої функції на підставі та на виконання закону;
- **кожен орган виконавчої влади має визначений для нього законодавством територіальний масштаб діяльності, який ураховує особливості адміністративно-територіального устрою України;**

Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Видання друге. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 520 с., с. 96

Вищі і центральні органи виконавчої влади

Вищі і центральні органи виконавчої влади

- КМУ як вищий орган виконавчої влади здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади та місцеві державні адміністрації, *спрямовує, координує та контролює діяльність цих органів.*
- КМУ відповідальний перед Президентом України й Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України в межах, передбачених Конституцією України.

- **Склад КМУ:** Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри та міністри України;

- **Посадовий склад** (кількість та перелік посад) новоствореного Кабінету Міністрів України визначається Верховною Радою України за поданням Прем'єр-міністра України;

- **Посади членів КМУ належать до політичних посад, на які не поширюється трудове законодавство та законодавство про державну службу;**

ЗУ Про Кабінет Міністрів України від 27 лютого 2014 р. № 794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>

Вищі і центральні органи виконавчої влади

Урядовий портал –

<https://www.kmu.gov.ua/>

Стратегічні цілі КМУ:

- економічний розвиток країни;
- підвищення ефективності врядування та якості надання державних послуг;
- розвиток людського капіталу;
- боротьба з корупцією та забезпечення верховенства права;
- гарантування безпеки кожного громадянина, ефективний захист суверенітету і територіальної цілісності держави шляхом **реформування сфери безпеки та оборони**;

КМУ забезпечує:

- права і свободи людини та громадянина;
- сприятливі умови для вільного й усебічного розвитку особистості;
- державний суверенітет та економічну самостійність; провадження зовнішньоекономічної діяльності та митної справи;
- розвиток і державну підтримку науково-технічного та інноваційного потенціалу держави;
- рівні умови для розвитку всіх форм власності;
- проведення бюджетної, фінансової, цінової, інвестиційної, податкової, структурно-галузевої політики;
- політики у сферах праці та зайнятості населення, соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, науки й культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування;

Вищі і центральні органи виконавчої влади

Систему центральних органів виконавчої влади складають:

- **міністерства;**
- **інші ЦОВВ (служби, агентства, інспекції, комісії, бюро);**

Міністерства забезпечують формування та реалізують державну політику в одній чи декількох сферах;

Інші ЦОВВ виконують окремі функції з реалізації державної політики;

Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 р. № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>

Основні завдання міністерства:

- забезпечення нормативно-правового регулювання;
- визначення пріоритетних напрямів розвитку;
- інформування та надання роз'яснень щодо здійснення державної політики;
- узагальнення практики застосування законодавства, розроблення пропозицій щодо його вдосконалення та внесення в установленому порядку проєктів законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України на розгляд Президентіві України та Кабінету Міністрів України;
- забезпечення здійснення соціального діалогу на галузевому рівні;

Вищі і центральні органи виконавчої влади

Основні завдання ЦОВВ:

- надання адміністративних послуг;
- здійснення державного нагляду (контролю);
- управління об'єктами державної власності;
- внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної політики на розгляд міністрів, які спрямовують та координують їх діяльність;
- здійснення інших завдань, визначених законами України.

Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 р. № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>

Територіальні органи міністерства та іншого центрального органу виконавчої влади можуть утворюватися в АР Крим, областях, мм. Києві та Севастополі, районах, районах у містах, містах обласного, республіканського (АР Крим) значення **та як міжрегіональні** (повноваження яких поширюються на декілька адміністративно-територіальних одиниць) територіальні органи, якщо це передбачено положенням про міністерство та інший центральний орган виконавчої влади.

Територіальні органи міністерства **утворюються як юридичні особи публічного права** в межах граничної чисельності державних службовців та працівників міністерства і коштів, передбачених на утримання міністерства.

Територіальні органи міністерства **утворюються у випадках, коли їх створення передбачено положенням про міністерство**, затвердженим Кабінетом Міністрів України.

Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 р. № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>
ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ про територіальні органи міністерства та іншого центрального органу виконавчої влади від 25 травня 2011 р. № 563. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/563-2011-%D0%BF#Text>

Вищі і центральні органи виконавчої влади

Територіальні органи підпорядковані відповідному міністерству, іншому центральному органу виконавчої влади, а територіальні органи нижчого рівня також територіальним органам вищого рівня.

Голови місцевих держадміністрацій **координують діяльність територіальних органів і сприяють їм у виконанні покладених на ці органи завдань.**

Типове положення про територіальні органи міністерства та іншого центрального органу виконавчої влади від 25 травня 2011 р. № 563.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/563-2011-%D0%BF#Text>

Територіальні органи відповідно до покладених на них

завдань:

- надають адміністративні послуги;
- здійснюють державний нагляд (контроль);
- управляють об'єктами державної власності в межах, визначених законодавством;
- узагальнюють практику застосування законодавства з питань, що належать до їх компетенції, готують та вносять в установленому порядку пропозиції щодо його вдосконалення;

(реалізують повноваження ЦОВВ на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці)

Типове положення про територіальні органи міністерства та іншого центрального органу виконавчої влади від 25 травня 2011 р. № 563. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/563-2011-%D0%BF#Text>

Вищі і центральні органи виконавчої влади

Перелік центральних органів виконавчої влади:

<https://www.kmu.gov.ua/catalog>

Міністерств – 20

Служби – 24

Агентств – 16

Інспекції – 4

ЦОВВ зі спеціальним статусом – 9

Колегіальні органи – 3 (Комісії)

Інші ЦОВВ – 5 ([Національна поліція України](#), [Український інститут національної пам'яті](#), [Пенсійний фонд України](#))

Місцеві органи влади – 27

(місцеві державні адміністрації)

Місцеві державні адміністрації

Місцеві державні адміністрації – органи виконавчої влади, які здійснюють публічне адміністрування на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізують повноваження, делеговані їм відповідною радою з метою забезпечення прав і свобод людини та громадянина, нормального функціонування громадянського суспільства.

Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Видання друге. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 520 с., с. 103

Види: *обласні, районні державні адміністрації, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації*

Місцева державна адміністрація є місцевим органом виконавчої влади і входить до системи органів виконавчої влади.

Склад місцевих державних адміністрацій формують голови місцевих державних адміністрацій.

Типове положення про структурні підрозділи місцевої державної адміністрації та рекомендаційний перелік її структурних підрозділів затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>

Місцеві державні адміністрації

Голови місцевих державних адміністрацій призначаються на посаду Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України на строк повноважень Президента України.

Кандидатури на посади голів районних державних адміністрацій Кабінету Міністрів України вносяться головами відповідних обласних державних адміністрацій. На кожну посаду вноситься одна кандидатура. Президент України може порушити перед Кабінетом Міністрів України **питання про призначення головою місцевої державної адміністрації іншої кандидатури.**

Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>

Основні повноваження:

- підготовка та виконання відповідних бюджетів;
- виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, національно-культурного розвитку національних меншин;
- взаємодія з органами місцевого самоврядування;
- реалізація інших наданих державою, а також делегованих відповідними радами повноважень;
- виконання Конституції, законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади вищого рівня;
- законність і правопорядок, додержання прав і свобод громадян;

* Взаємовідносини з органами місцевого самоврядування !

Місцеві державні адміністрації

Особливості здійснення виконавчої влади в м. Києві

Виконавчим органом Київської міської ради є Київська міська державна адміністрація, яка паралельно виконує функції державної виконавчої влади, що є особливістю здійснення виконавчої влади в місті Києві. Голова Київської міської державної адміністрації призначається Президентом України в порядку, передбаченому Конституцією та законами України.

Про столицю України - місто-герой Київ 15 січня 1999 р.
№ 401-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-14#Text>

Київська міська державна адміністрація є єдиним в організаційному відношенні органом, який виконує функції виконавчого органу Київської міської ради та паралельно функції місцевого органу виконавчої влади.

З питань, віднесених до відання місцевого самоврядування, цей орган підзвітний і підконтрольний Київській міській раді, а з питань здійснення повноважень у сфері виконавчої влади - Кабінету Міністрів України.

Рішення Конституційного Суду України Справа N 1-45/2003 від 25 грудня 2003 р.
N 21-пн/2003 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v021p710-03#Text>

Місцеві державні адміністрації

Київську міську державну адміністрацію **має очолювати лише особа, обрана Київським міським головою**, яка Президентом України призначається головою Київської міської державної адміністрації.

Як голова Київської міської державної адміністрації

Київський міський голова з питань здійснення виконавчої влади є відповідальним перед Президентом України і Кабінетом Міністрів України, підзвітним і підконтрольним Кабінету Міністрів України.

Рішення Конституційного Суду України Справа N 1-45/2003 від 25 грудня 2003 р. № 21-рп/2003 .URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v021p710-03#Text>

На посадову особу, яка є Київським міським головою і одночасно головою Київської міської державної адміністрації, не поширюються вимоги про граничний вік перебування на державній службі

Рішення Конституційного Суду України Справа N 1-45/2003 від 25 грудня 2003 р. № 21-рп/2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v021p710-03#Text>

Місцеві державні адміністрації

Особливості здійснення виконавчої влади і місцевого самоврядування у районах міста Києва:

районну в місті Києві державну адміністрацію має очолювати лише **особа, обрана головою районної в місті Києві ради**, яка Президентом України призначається на посаду голови районної в місті Києві державної адміністрації.

Рішення Конституційного Суду України Справа N 1-22/2005
13 жовтня 2005 р. N 9-рп/2005. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-05#Text>

*Водночас

У разі утворення районної в місті Києві ради на посаду голови районної в місті Києві державної адміністрації Президентом України призначається особа, яка обрана головою районної у місті Києві ради.

У разі неутворення районної у місті Києві ради голова районної у місті Києві державної адміністрації призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України відповідно до [Конституції України](#).

ЗУ Про столицю України - місто-герой Київ. *Стаття 11 в редакції Закону № 2500-VI від 07.09.2010.* URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-14#Text>

Перспективи трансформації місцевої державної адміністрації

- проведення інституційної реорганізації органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади на новій територіальній основі – одне із завдань реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади (2014);
- проекти змін до Конституції України щодо децентралізації – 2015 – 2021 – префектури та префекти;
- проекти законів про внесення змін до Закону «Про місцеві державні адміністрації»

Ключове завдання перехід від статусу МДА як органів виконавчої влади загальної юрисдикції до статусу контрольно-наглядових органів

- Проект №4298 «Про внесення змін до Закону «Про місцеві державні адміністрації» та деяких інших законодавчих актів України (щодо реформування територіальної організації виконавчої влади в Україні)
- **«сьогодні йдеться лише про запровадження органів префектурного типу, оскільки без внесення змін до Конституції про прямі префектури мови бути не може»**
- (В. Безгін голова підкомітету Комітету з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування ВРУ, 04.05.2022)

. Голос України від 5 березня 2021. URL:
<http://www.golos.com.ua/article/343017>

Перспективи трансформації місцевої державної адміністрації

Проєкт №4298 спрямовано на:

- створення правових передумов та основ для функціонування місцевих державних адміністрацій префектурного типу до внесення відповідних змін до Конституції України (щодо децентралізації влади);
- приведення законодавства про місцеві державні адміністрації у відповідність із сучасними викликами

Джерела:

URL:

<https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/204354.html>;

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70293

У проєкті №4298 пропонується закріпити наступні положення ЗУ «Про місцеві державні адміністрації»:

Повноваження і завдання місцевих державних адміністрацій чітко розподілені у межах трьох ключових напрямів:

- координація територіальних органів (підрозділів) центральних органів виконавчої влади;
- забезпечення законності в діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування;
- виконання окремих повноважень органів місцевого самоврядування (до внесення відповідних змін в Конституцію України).

У проєкті №4298 пропонується закріпити наступні положення у ЗУ «Про місцеві державні адміністрації»:

- **голови місцевих державних адміністрацій стають державними службовцями**, на яких поширюються всі заборони, обмеження, а також права і обов'язки, передбачені Законом України «Про державну службу»;
- **запроваджується принцип ротації**, який передбачає, що повноваження голів районних державних адміністрацій припиняються після закінчення трирічного строку їх діяльності в межах одного району, з можливістю подальшого переведення (ротації) в іншу адміністративно-територіальну одиницю України;
- **формується кадровий резерв голів місцевих державних адміністрацій**;

Перспективи трансформації місцевої державної адміністрації

У проєкті №4298 пропонується закріпити наступні положення ЗУ «Про місцеві державні адміністрації»:

Повноваження і завдання місцевих державних адміністрацій чітко розподілені у межах трьох ключових напрямів:

- координація територіальних органів (підрозділів) центральних органів виконавчої влади;
- забезпечення законності в діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування;
- виконання окремих повноважень органів місцевого самоврядування (до внесення відповідних змін в Конституцію України).

Джерела:

URL:

[https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/204354.ht](https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/204354.html)

[ml;](https://www.rada.gov.ua/news/Povidomlennya/204354.html)

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511

[=70293](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511)

У проєкті №4298 пропонується закріпити наступні положення у ЗУ «Про місцеві державні адміністрації»:

- створюється **багаторівнева система** із забезпечення законності в діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування, яка передбачає, що:
  - **акти сільських, селищних, міських рад територіальних громад, а також сільських, селищних, міських голів є предметом аналізу щодо їх відповідності Конституції України та законам України районними державними адміністраціями (орган із забезпечення законності районного рівня);**

У проєкті №4298 пропонується закріпити наступні положення у ЗУ «Про місцеві державні адміністрації»:

- **акти районних рад є предметом аналізу щодо їх відповідності Конституції України та законам України обласними державними адміністраціями (орган із забезпечення законності регіонального рівня);**
- **акти обласних рад є предметом аналізу щодо їх відповідності Конституції України та законам України центральним органом виконавчої влади, який забезпечує законність актів органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб (орган із забезпечення законності центрального рівня).**

Місцеві органи виконавчої влади спеціального призначення

Надзвичайні правові режими (надзвичайні адміністративно-правові режими) – це спеціальні правові режими життєдіяльності населення, здійснення господарчої діяльності та функціонування органів влади на території, де виникла надзвичайна ситуація.

В Україні визначено три надзвичайних режими –

- **воєнний стан**
- **надзвичайний стан**
- **режим зони надзвичайної екологічної ситуації**

Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Видання друге. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 520 с., с. 200 - 201.

Військова адміністрація

Про правовий режим воєнного стану від 12.05.2015 р. №389-VIII.

станом на 16.11.2022 внесено 18 змін, з них – 11 змін у 2022 р.

На територіях, на яких введено воєнний стан, можуть утворюватися **тимчасові державні органи – військові адміністрації**.

Військові адміністрації створюються для:

- забезпечення дії Конституції та законів України,
- забезпечення разом із військовим командуванням запровадження та здійснення **заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян;**

ЗУ Про правовий режим воєнного стану від 12 травня 2015 р. № 389-VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

Місцеві органи виконавчої влади спеціального призначення

Військова адміністрація

▪Рішення про утворення військових адміністрацій приймається Президентом України за поданням обласних державних адміністрацій або військового командування.

Типи та рівні:

- Районні, обласні військові адміністрації;
- Військові адміністрації населених пунктів;

Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

**Про утворення військових адміністрацій
Указ Президента України 24 лютого 2022 р.
№ 68/2022**

(утворення обласних та районних ВДА)

Військова адміністрація

забезпечують: оборону, цивільний захист, громадську безпеку і порядок, захист критичної інфраструктури, охорону прав, свобод і законних інтересів громадян!

«Повноваження військових адміністрацій здійснюються ними в порядку, визначеному законами України для здійснення повноважень відповідних місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, з урахуванням особливостей, встановлених Законом» («Про правовий режим воєнного стану»)

Місцеві органи виконавчої влади спеціального призначення

Військові адміністрації населених пунктів утворюються в межах територій територіальних громад, у яких сільські, селищні, міські ради та/або їхні виконавчі органи, та/або сільські, селищні, міські голови не здійснюють покладені на них Конституцією та законами України повноваження, а також в інших випадках, передбачених цим Законом.

Військову адміністрацію населеного пункту (населених пунктів) очолює начальник, який призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України за пропозицією Генерального штабу Збройних Сил України або відповідної обласної державної адміністрації.

Начальником військової адміністрації населеного пункту (населених пунктів) може бути призначений відповідний сільський, селищний, міський голова.

Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

Районі, області військові адміністрації утворюються у разі нескликання сесії відповідно районної, обласної ради у встановлені ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» строки або припинення їх повноважень згідно із законом, або для здійснення керівництва у сфері забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку.

У разі прийняття рішення про утворення районних, обласних військових адміністрацій їх статусу набувають відповідно районні, обласні державні адміністрації, а голови районних, обласних державних адміністрацій набувають статусу начальників відповідних військових адміністрацій.

Місцеві органи виконавчої влади спеціального призначення

- **Військові адміністрації населених пунктів, районні, обласні військові адміністрації здійснюють свої повноваження протягом дії воєнного стану та 30 днів після його припинення чи скасування.**
- **У зв'язку з утворенням військових адміністрацій населених пунктів повноваження військово-цивільних адміністрацій цих населених пунктів припиняються з дня початку здійснення відповідною військовою адміністрацією своїх повноважень.**

Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

У разі утворення обласної та/або районної військової адміністрації на період дії воєнного стану та протягом 30 днів після його припинення чи скасування, у разі тимчасової окупації або оточення адміністративного центру області або у разі прийняття Верховною Радою України за поданням Президента України відповідного рішення:

- **повноваження такої обласної та/або районної ради здійснюють відповідні обласні та районні військові адміністрації;**
- **виконавчий апарат такої районної та обласної ради підпорядковується начальнику відповідної військової адміністрації;**
- **відповідні районні та обласні ради не здійснюють свої повноваження;**

Органи державної влади у сфері національної безпеки і оборони

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА – комплексна, цілеспрямована **діяльність держави**, яка здійснюється органами публічної влади **на національному та міжнародному рівнях** з метою забезпечення захищеності **життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави**, за якої забезпечуються *сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам.*

(Сергєєва Л.)

Сергєєва Л. Національна безпека. Публічне управління : термінол. слов. / уклад. : В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє та ін. ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. 224 с., с. 99-100

В основі національної безпеки держави лежать **національні інтереси, національні цілі та національні цінності**, що юридично закріплені в нормативно-правових актах, які визначають політичну й соціально-економічну організацію суспільства, державне і культурне будівництво, єдність нації.

Основу **системи** забезпечення **національної безпеки** складають **органи, сили (суб'єкти) та механізми** забезпечення національної безпеки, що здійснюють заходи **політичного, правового, організаційного, економічного, воєнного та іншого характеру**, спрямовані на забезпечення національної безпеки.

(Сергєєва Л.)

Органи державної влади у сфері національної безпеки і оборони

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і **безпека** визнаються в Україні **найвищою соціальною цінністю**

(Ст. 3 Конституція України);

Забезпечення **екологічної безпеки** і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи - катастрофи планетарного масштабу, **збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави.**

(Ст. 16 Конституція України)

Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України.

Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом.

(Ст. 17 Конституція України)

Органи державної влади у сфері національної безпеки і оборони

Основи національної безпеки, організації Збройних Сил України і забезпечення громадського порядку визначаються виключно законами України

(Ст. 92 Конституція України)

Президент України:

- забезпечує державну незалежність, національну безпеку і правонаступництво держави;
- вносить до Верховної Ради України подання про призначення на посаду та звільнення з посади Голови Служби безпеки України;
- є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України; призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України, інших військових формувань; здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави;
- очолює Раду національної безпеки і оборони України;
- приймає відповідно до закону рішення про загальну або часткову мобілізацію та введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України;

(Ст. 106 Конституція України)

Органи державної влади у сфері національної безпеки і оборони

Рада національної безпеки і оборони України:

- координативний орган з питань національної безпеки і оборони при Президентові України.
- координує і контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони;
- Персональний склад формує Президент України.
- До складу за посадою входять Прем'єр-міністр України, Міністр оборони України, Голова Служби безпеки України, Міністр внутрішніх справ України, Міністр закордонних справ України.
- У засіданнях може брати участь Голова Верховної Ради України.
- Рішення вводяться в дію указами Президента України.
- Компетенція та функції визначаються законом.

(Ст. 107 Конституція України)

Кабінет Міністрів України:

здійснює заходи щодо забезпечення обороноздатності і національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю;

(Ст. 116 Конституція України)

Служба безпеки України

Місія – безпека України та захист її громадян

- Контррозвідка
- Захист національної державності
- Боротьба з тероризмом
- Захист інформаційного та кіберпростору
- Охорона державної таємниці
- Досудове розслідування
- Міжнародне партнерство

<https://ssu.gov.ua/>

«Кожен громадянин має бути впевнений, що держава захистить його за будь-яких обставин. Сама ж країна має бути захищена від ситуативних і глобальних загроз та зовнішньої агресії – військової, економічної, інформаційної»

<https://ssu.gov.ua/misia-ta-tsinnosti>

ЗУ Про основи національного спротиву від 16 липня 2021 р. № 1702-IX

національний спротив - комплекс заходів, які організовуються та здійснюються з метою сприяння обороні України шляхом максимально широкого залучення громадян України до дій, спрямованих на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності держави, стримування і відсіч агресії та завдання противнику неприйнятних втрат, з огляду на які він буде змушений припинити збройну агресію проти України;

рух опору - система воєнних, інформаційних і спеціальних заходів, організація, планування, підготовка і підтримка яких здійснюється з метою відновлення державного суверенітету і територіальної цілісності під час відсічі збройної агресії проти України;

добровольче формування територіальної громади - воєнізований підрозділ, сформований на добровільній основі з громадян України, які проживають у межах території відповідної територіальної громади, який призначений для участі у підготовці та виконанні завдань територіальної оборони;

ЗУ Про основи національного спротиву від 16 липня 2021 р. № 1702-IX

Сили територіальної оборони Збройних Сил України - окремий рід сил Збройних Сил України, на який покладається організація, підготовка та виконання завдань територіальної оборони;

Територіальна оборона - система загальнодержавних, воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються у мирний час та в особливий період з метою протидії воєнним загрозам, а також для надання допомоги у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій;

Складовими національного спротиву є територіальна оборона, рух опору та підготовка громадян України до національного спротиву.

Метою національного спротиву є **підвищення обороноздатності держави, надання обороні України всеохоплюючого характеру, сприяння забезпеченню готовності громадян України до національного спротиву.**

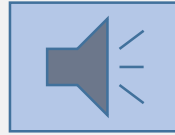

Питання для самоконтролю до теми 3

1. Назвіть найбільш суттєві риси органу виконавчої влади.
2. Розкрийте основні повноваження Кабінету Міністрів України.
3. Наведіть приклади центральних органів виконавчої влади.
4. Розкрийте роль та завдання міністерства в системі виконавчої влади.
5. Назвіть основні повноваження приклади центральних органів виконавчої влади.
6. Назвіть рівні, де утворюються територіальні органи міністерства та іншого центрального органу виконавчої влади.
7. Розкрийте основні завдання територіальних органів центрального органу виконавчої влади.
8. Охарактеризуйте роль місцевих державних адміністрацій в системі органів виконавчої влади.
9. Назвіть основні повноваження місцевих державних адміністрацій.
10. Поясніть особливості здійснення виконавчої влади в м. Києві.
11. Розкрийте сучасні завдання інституційної реорганізації місцевих державних адміністрацій відповідно до завдань реформи територіальної організації влади в Україні.
12. Назвіть види та підстави створення військових адміністрацій.
13. Розкрийте основні завдання військових адміністрацій.
14. Наведіть приклади органів державної влади у сфері національної безпеки і оборони.
15. Наведіть приклади норм Конституції України, які визначають основи національної безпеки та оборони.
16. Поясніть сутність понять «національний спротив», «територіальна оборона», наведені в Законі України «Про основи національного спротиву» від 16 липня 2021 р. № 1702-IX.

Практичне завдання до теми 3

Організаційно-функціональна структура системи державного управління

Підготуйте відповідь на питання:

1. Обласна, районні військова адміністрації: особливості статусу та основні повноваження.
2. Військові адміністрації населених пунктів: особливості статусу та основні повноваження.

Форма для відповіді (Таблиця):

Обласна, районні військова адміністрації: особливості статусу та основні повноваження	Військові адміністрації населених пунктів: особливості статусу та основні повноваження

Джерела:

Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

Рекомендовані джерела до теми 3

- 1. Організаційно-правові засади публічного управління та адміністрування:** навч. посіб. / Укладачі: О. В. Надьон, І. М. Хмиров, Т. О. Луценко. Харків: НУЦЗУ, 2020. 175 с. URL: <https://cutt.ly/aCAokDf> Публічне управління та адміністрування : навч. посіб. / А. О. Азарова, Л. М. Ткачук, Л. О. Нікіфорова та ін. Вінниця : ВНТУ, 2019. 181 с. URL: <https://cutt.ly/aCAokDf>
- 2. Публічне управління та адміністрування** : навч. посібник / Скидан О. В., Якобчук В. П., Дацій Н. В., Ходаківський Є. І. [та ін.] ; за заг. ред. О. В. Скидана. Житомир : ЖНАЕУ, 2017. 705 с. URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/8495/1/Publichne_upravlinnia_2017.pdf
- 3. Менеджмент у державному управлінні** : навчальний посібник / В. П. Петков, В.М. Торяник; за заг. ред. О.В. Негодченка. Дніпро: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 404 с. URL: <https://oldiplus.ua/downloads/265.pdf>

Тема 4. Організаційно-функціональна структура системи місцевого самоврядування

- 1. Представницькі та виконавчі органи місцевого самоврядування**
- 2. Посадові особи місцевого самоврядування**
- 3. Органи самоорганізації населення та асоціації органів місцевого самоврядування**
- 4. Особливості місцевого самоврядування на регіональному і субрегіональному рівнях**
- 5. Органи місцевого самоврядування як цивільна складова територіальної оборони**

Представницькі та виконавчі органи місцевого самоврядування

- ✓ «місцеве управління»;
- ✓ «місцеве самоврядування»
- ✓ «муніципальне управління»;
- ✓ «комунальне управління»;
- ✓ «місцева автономія»;
- ✓ «територіальна децентралізація»;
- ✓ публічна самоврядна муніципальна влада ...

Особливості влади місцевого самоврядування

- її джерелом є народ, а первинним носієм – територіальна громада;
- вона розповсюджується лише на територію адміністративно-територіальних одиниць;
- її органи діють від імені територіальної громади, а не народу чи держави;
- матеріально-фінансову базу її органів складають комунальна (муніципальна) власність і місцевий (муніципальний) бюджет;
- її органи пов'язані більш тісними зв'язками з населенням;
- в системі її органів відсутня жорстка ієрархія і підпорядкованість.

Представницькі та виконавчі органи місцевого самоврядування

- ст. 7 Конституції України закріпила принцип, згідно з яким «в Україні **визнається і гарантується** місцеве самоврядування».
- Конституція України покладає на державу функцію підтримки місцевого самоврядування **як однієї з підвалин демократичного ладу**.

МС – атрибут конституційної, демократичної держави та громадянського суспільства!

Місьцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України

(ст. 140 Конституції України, Розділ XI)

Місцеве самоврядування в Україні

– це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

(ст. 2 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР)

Місцеве самоврядування означає **право і спроможність органів місцевого самоврядування** в межах закону здійснювати регулювання та управління суттєвою часткою публічних справ, **під власну відповідальність, в інтересах місцевого населення**

(п. 1 ст. 3 Європейської Хартії місцевого самоврядування)

Представницькі та виконавчі органи місцевого самоврядування

Сільська, селищна, міська рада виборний орган (рада), який складається з депутатів і відповідно до закону наділяється правом представляти інтереси територіальної громади і приймати від її імені рішення

Місцеві ради (сільські, селищні, міські, районні у місті) є представницькими органами місцевих громад

Місцеві ради як представницькі органи

є виборними (депутатів обирає безпосередньо громада)

висловлюють інтереси територіальних громад та мають право їх представляти

мають виключне право приймати рішення від імені територіальної громади

Представницькі та виконавчі органи місцевого самоврядування

Класифікація рад в Україні (рівень рад)

Перша група

ради «базового рівня»
(сільські, селищні, міські)

Друга група

районні та обласні ради

Третя група

районні у місті ради

Характерні риси рад «базового рівня»

представляють територіальну громаду

утворюють власний виконавчий орган

здійснюють комплекс повноважень із забезпечення життєдіяльності села, селища, міста

виконавчий орган очолює та головує на засіданнях голова, який обирається у громаді на прямих виборах

Представницькі та виконавчі органи місцевого самоврядування

Характерні риси районної в місті ради

представницький орган внутрішньоміської (районної у місті) громади, що не виступає самостійним суб'єктом місцевого самоврядування

не має конституційного статусу

має власний виконавчий орган

голова обирається радою із складу депутатського корпусу

Спільні риси рад різного рівня

однаковий термін повноважень

обираються жителями всієї адміністративно-територіальної одиниці

повноваження надаються за умов обрання не менш як 2/3 депутатів від загального складу ради

працюють сесійно

формують комісії

затверджують регламент

можуть бути припинені повноваження достроково за рішенням місцевого референдуму або Верховної Ради України

Представницькі та виконавчі органи місцевого самоврядування

Виконавчі органи місцевого самоврядування

органи, які відповідно до Конституції України та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» створюються сільськими, селищними, міськими, районними в містах (у разі їх створення) радами для здійснення **виконавчих функцій і повноважень місцевого самоврядування** у межах, визначених законами України

Основні функції голови

ст. 12, 42

ЗУ Про місцеве самоврядування в Україні

представлення територіальної громади у відносинах з іншими територіальними громадами, органами державної влади, підприємствами, установами і організаціями

головування на пленарних засіданнях ради

керівництво у виконавчому комітеті ради

Представницькі та виконавчі органи місцевого самоврядування

Виконавчі органи

виконавчий комітет

відділи, управління тощо

Відділи та управління поділяються на:

галузеві (освіти, культури, соціального захисту, охорони здоров'я, ЖКГ та інші)

функціональні (плановий, фінансовий)

допоміжні (канцелярія, бухгалтерія, відділ кадрів тощо)

Склад виконавчого комітету ради

голова ради

секретар ради (в районній у місті ради – заступник голови, керуючий справами виконавчого комітету)

керівники відділів, управлінь

інші особи

«Староста працює на постійній основі в апараті відповідної ради та її виконавчого комітету, а в разі обрання членом цього виконавчого комітету – у виконавчому комітеті ради»

(Ст. 54⁻¹ ЗУ Про місцеве самоврядування в Україні)

Посадові особи місцевого самоврядування

Посадова особа МС – особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження у здійсненні **організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій** і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету

Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 7 червня 2001 р. № 2493-III. URL: a.gov.ua/laws/show/2493-14#Text

Служба в органах місцевого самоврядування – це публічна, професійна діяльність громадян України, які займають посади в органах місцевого самоврядування, щодо забезпечення реалізації територіальними громадами права на місцеве самоврядування та здійснення окремих повноважень органів виконавчої влади, наданих законом.

Службу в органах місцевого самоврядування проходять посадові особи місцевого самоврядування, до яких належать *виборні посадові особи місцевого самоврядування та службовці місцевого самоврядування*

Проект Закону про службу в органах місцевого самоврядування № 6504 від 05.01.2022. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73563

Посадові особи місцевого самоврядування

Виборна посадова особа місцевого самоврядування – громадянин України, який обраний на місцевих виборах територіальною громадою, обраний або затверджений відповідною радою на посаду в органі місцевого самоврядування, на строк повноважень відповідної ради, працює в раді на постійній основі, одержує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету та виконує повноваження місцевого самоврядування передбачені законом

Проект Закону про службу в органах місцевого самоврядування № 6504 від 05.01.2022. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73563

Службовець місцевого самоврядування – громадянин України, який займає посаду в апараті (виконавчому апараті) ради або виконавчому органі ради, одержує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету та виконує встановлені для цієї посади обов'язки, пов'язані з виконанням завдань і функцій місцевого самоврядування, зокрема щодо:

- підготовки проектів актів органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб, організації виконання таких актів та контролю за їх виконанням;
- надання адміністративних послуг;
- управління комунальним майном, майном спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст;
- управління персоналом в органах місцевого самоврядування;
- здійснення інших завдань і функцій місцевого самоврядування, визначених законом;

Посади в органах місцевого самоврядування

посади службовців МС, на які особи призначаються на підставі конкурсної процедури або за іншою процедурою, передбаченою цим Законом, наділені повноваженнями щодо виконання завдань і функцій МС

виборні посади, на які особи обираються на місцевих виборах або обираються відповідною радою з числа депутатів цієї ради або затверджуються відповідною радою, наділені повноваженнями щодо виконання завдань і функцій МС

посади працівників патронатної служби, на які особи призначаються сільським, селищним, міським головою, головою районної у місті (у разі створення), районної, обласної ради на строк його повноважень, відповідно до законодавства про працю з урахуванням особливостей передбачених цим Законом з метою сприяння діяльності відповідного голови

посади працівників органів МС, які виконують функції з обслуговування, визначаються відповідною радою на підставі критеріїв затверджених КМУ. На такі посади особи призначаються і звільняються відповідно до законодавства про працю, умови оплати праці таких працівників визначається КМУ

Проект Закону про службу в органах місцевого самоврядування № 6504 від 05.01.2022.
URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73563

Органи самоорганізації населення

Представницькі органи, що створюються жителями, які на законних підставах проживають на території села, селища, міста або їх частин для вирішення визначених завдань:

- **будинкові, вуличні, квартальні комітети;**
- **комітети мікрорайонів;**
- **комітети районів у містах;**
- **сільські, селищні комітети;**

Органи самоорганізації населення

- **самостійна ланка місцевого самоврядування;**
- **органічне поєднання безпосередньої та представницької демократії;**
- **не мають внутрішньої системи ієрархії та субординації;**
- **поєднують риси публічної влади і громадських організацій;**

Спільні риси ОСН та органів публічної влади

- беруть участь у виконанні публічних (суспільно значущих функцій) відповідно до повноважень наданих радою;
- здійснюють функції виключно в межах відповідної території;

Спільні риси ОСН та громадських об'єднань

- працюють на громадських засадах;
- ведуть діяльність на засадах добровільності;

Органи самоорганізації населення

Завдання ОСН

- створення умов для участі жителів у вирішенні питань місцевого значення;
- задоволення соціальних, культурних, побутових та інших потреб жителів шляхом сприяння у наданні їм відповідних послуг;
- участь у реалізації місцевих програм;

Повноваження ОСН

- власні;
- делеговані;

Джерела фінансування ОСН:

- кошти відповідного місцевого бюджету, які надані відповідною радою;
- добровільні внески фізичних і юридичних осіб;
- інші надходження, які не заборонені законодавством;

Практика ОСН:

Київська міська рада – Громадська участь – ОСН (<https://kmr.gov.ua/uk/osn-kyyeva-iniciatyvy>);

Дніпровська міська рада – ОСББ, ЖБК, ОСН (<https://dniprorada.gov.ua/uk/page/titulnij-spiski-potochnogo-remontu-zgidno-programi-pidtrimki-osbb-ta-zhbk>);

Самоорганізація (<https://samoorg.com.ua/organyi-samoorganizatsii/>);

Знайти комітет самоорганізації населення на своїй території (<https://samoorg.com.ua/demolib/golovna/314-2/>);

Асоціації органів місцевого самоврядування

- створюються з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, захисту прав та інтересів територіальних громад;
- можуть входити до міжнародних асоціацій;
- не можуть передаватися повноваження органів місцевого самоврядування;
- підлягають реєстрації в органах Міністерства юстиції України;

Асоціація міст України <https://auc.org.ua/>;
Всеукраїнська асоціація громад (до 2009 р. Всеукраїнська асоціація сільських та селищних рад) <https://communities.org.ua/about-vag/>;
Українська асоціація районних та обласних рад <https://uaror.org.ua/>;
Асоціація об'єднаних територіальних громад <https://hromady.org/>;
Асоціація сприяння самоорганізації населення <https://samoorg.com.ua/>;

Особливості місцевого самоврядування на регіональному і субрегіональному рівнях

Обласні та районні ради – органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст

Обласні та районні ради не є представницькими органами громад, оскільки немає обласних та районних громад

Характерні риси районних і обласних рад

не представляють громаду, а тільки спільні інтереси сільських, селищних, міських громад

не мають виконавчих органів (делеговано місцевим державним адміністраціям)

голова обирається радою із складу депутатського корпусу

можуть утворювати президії (колегії)

обирають заступників голови

Виконавчий апарат обласної та районної рад

не є виконавчим органом

утворюється відповідною радою

здійснює організаційне, правове, інформаційне,
аналітичне, матеріально-технічне забезпечення діяльності
ради, її органів, депутатів

очолюється головою ради

Органи місцевого самоврядування як цивільна складова територіальної оборони

Територіальна оборона - система загальнодержавних, воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються у мирний час та в особливий період з метою протидії воєнним загрозам, а також для надання допомоги у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій;

Сили територіальної оборони Збройних Сил України - окремий рід сил Збройних Сил України, на який покладається організація, підготовка та виконання завдань територіальної оборони;

Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 р. № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>

Складовими національного спротиву є територіальна оборона, рух опору та підготовка громадян України до національного спротиву.

Метою національного спротиву є підвищення обороноздатності держави, надання обороні України всеохоплюючого характеру, сприяння забезпеченню готовності громадян України до національного спротиву.

Органи місцевого самоврядування як цивільна складова територіальної оборони

Територіальна оборона складається з **військової, цивільної та військово-цивільної складових.**

Військова складова територіальної оборони включає **органи військового управління, військові частини Сил територіальної оборони Збройних Сил України, інші сили і засоби сил безпеки та сил оборони, які залучаються до виконання завдань територіальної оборони.**

Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 р. № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>

Цивільна складова територіальної оборони включає **державні органи, органи місцевого самоврядування**, які залучаються до територіальної оборони.

Військово-цивільна складова територіальної оборони включає **штаби зон (районів) територіальної оборони та добровольчі формування територіальних громад**, які залучаються до територіальної оборони.

Органи місцевого самоврядування як цивільна складова територіальної оборони

Місцеве самоврядування після 24.02.2022

«Збереження стійкості системи місцевого самоврядування у період війни, внесок територіальних громад у забезпечення територіальної оборони доводять переваги децентралізації влади та підсилюють значущість здобутків попередніх років на шляху реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні».

Тарасенко Т. Організаційно-правові засади діяльності органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану: можливості та обмеження. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. Вип. 4. С. 51–58. URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/issue/view/12/13>

Поєднання місцевого самоврядування та військового управління стало відповіддю на потребу протистояння військовій агресії спочатку на окремих територіях України (Донецька та Луганські області), пізніше на всій території України.

Досвід свідчить, що на рівні територіальних громад не відбулося послаблення місцевого самоврядування як форми публічної влади.

Навпаки, спостерігається зростання довіри населення до місцевих лідерів на тлі прояву їх лідерських якостей, зокрема патріотичного, морального лідерства та зміцнення системи публічного управління знизу.

Для місцевого самоврядування це відкриває **нові можливості** для подальшого втілення цінностей доброго врядування, демонстрації кращого досвіду у цій сфері.

Питання для самоконтролю до теми 4

1. Розкрийте особливості влади місцевого самоврядування.
2. Поясніть взаємозв'язок між розвитком інституту місцевого самоврядування, демократичною державою та громадянським суспільством.
3. Порівняйте визначення місцевого самоврядування в Конституції України, Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні», Європейській хартії місцевого самоврядування, розкрийте спільне та відмінне.
4. Розкрийте класифікацію рад в Україні.
5. Назвіть характерні риси рад «базового рівня».
6. Назвіть характерні риси районної в місті ради.
7. Назвіть характерні риси районної та обласної ради.
8. Розкрийте та охарактеризуйте виконавчі органи місцевого самоврядування.
9. Охарактеризуйте виборну посадову особу місцевого самоврядування відповідно до визначення в проекті Закону про службу в органах місцевого самоврядування № 6504 від 05.01.2022.
10. Охарактеризуйте службовця місцевого самоврядування відповідно до визначення в проекті Закону про службу в органах місцевого самоврядування № 6504 від 05.01.2022.
11. Поясніть особливості статусу районної та обласної ради в системі місцевого самоврядування України.
12. Охарактеризуйте органи самоорганізації населення як елемент системи місцевого самоврядування.
13. Назвіть основні завдання асоціацій місцевого самоврядування та наведіть приклади таких асоціацій в Україні.
14. Розкрийте зміст військової, цивільної та військово-цивільної складових територіальної оборони відповідно до Закону України «Про основи національного спротиву» від 16 липня 2021 р. № 1702-IX.
15. Розкрийте роль органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.
16. Поясніть вплив децентралізації влади на спроможність місцевого самоврядування в умовах воєнного стану.

Практичне завдання до теми 4

Організаційно-функціональна структура системи місцевого самоврядування

Завдання:

1. Ознайомтеся зі змістом Плану відновлення за напрямом «Місьцеве самоврядування» («Рекомендації стосовно формування політики з питань Плану відновлення місцевого самоврядування від наслідків війни»);
2. Проаналізуйте цілі та рекомендації щодо відновлення місцевого самоврядування від наслідків війни;
3. Підготуйте основні тези, що відображають основні кроки з відновлення місцевого самоврядування від наслідків війни.

Джерело:

Рекомендації стосовно формування політики з питань Плану відновлення місцевого самоврядування від наслідків війни. Центр експертизи доброго врядування, м. Страсбург, 30 червня 2022 року CEGG/PAD(2022)3. URL: http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/CEGG-PAD-on-Ukraine-Recovery-Strategy-in-LSG-area_UKR_FINAL.pdf

Рекомендовані джерела до теми 4

- 1. Місцеве самоврядування в системі публічного управління** : навч. посіб. у схемах / Кравченко В. В., Бородин Є. І., Квітка С. А. Дніпро : ГРАНІ, 2018. 148 с. URL: http://www.dridu.dp.ua/biblioteka/doc/Mistseve_samovryaduvannya.pdf
- 2. Нагаєв В. М. Публічне адміністрування**: електронний навчальний посібник. Харків : ХНАУ, 2018. 278 с. URL: <https://cutt.ly/5CAoQ8f>
- 3. Публічне управління та адміністрування** : навч. посібник / Скидан О. В., Якобчук В. П., Дацій Н. В., Ходаківський Є. І. [та ін.] ; за заг. ред. О. В. Скидана. Житомир : ЖНАЕУ, 2017. 705 с. URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/8495/1/Publichne_upravlinnia_2017.pdf
- 1. Ястремська О. М., Л. О. Мажник. Публічне адміністрування**: навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 132 с.
- 1. Про місцеве самоврядування в Україні**: Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280 : із змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

Тема 5. Взаємозв'язок публічного управління та адміністрування

1. Основні підходи до розуміння публічного адміністрування
2. Розподіл адміністративних процесів на функції управління
3. Сучасні тенденції трансформації системи публічного адміністрування
4. Напрями інноватизації публічного управління та адміністрування

Основні підходи до розуміння публічного адміністрування

Адміністрування (від лат. administro – управляю, завітую, служу) – діяльність органів управління і їхніх посадових осіб; діяльність безпосередньо пов'язана з реалізацією управлінських рішень;

Адміністрація – це апарат, органи, сукупність осіб, які управляють, керують діями людей;

Публічне адміністрування – це регламентована законами та іншими нормативно-правовими актами діяльність суб'єктів публічного адміністрування, спрямована на здійснення законів та інших нормативно-правових актів шляхом прийняття адміністративних рішень, надання встановлених законами адміністративних послуг

Публічне адміністрування у широкому значенні розуміється як *відкрита, гласна та прозора діяльність органів управління* (передусім, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування) та їх посадових осіб *стосовно вирішення проблем суспільства у цілому*. Для досягнення мети має відображати цінності, потреби та соціальні запити населення та належним чином реагувати на них.

Основи публічного адміністрування : навч. посіб. / [Ю. П. Битяк, Н. П. Матюхіна, М. С. Ковтун та ін.] ; за заг. ред. Н. П. Матюхіної. Вид. 2-ге, допов. та перероб. Харків : Право, 2021. 238 с., с. 8 – 10.

Основні підходи до розуміння публічного адміністрування

Публічне адміністрування – вид організаційно-розпорядчої діяльності державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, спрямованої на *підготовку та впровадження публічно-управлінських рішень, управління персоналом, надання публічних послуг.*

Складова частина публічного управління, яке здійснюється на професійній (неполітичній) основі, залучаючи у разі потреби неурядових партнерів для спільного вирішення проблем, що постають у цій сфері.

Науменко Р. Публічне управління : термінол. слов. / уклад. : В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє та ін. ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. 224 с., С. 142-143.

Діяльність органів, що здійснюють публічне адміністрування, ґрунтується на повноваженнях, закріплених в законах та інших нормативно-правових актах, спрямована на забезпечення публічного інтересу і реалізується шляхом прийняття адміністративних рішень, надання встановлених законами адміністративних послуг. Ця діяльність здійснюється на загальнодержавному і місцевому рівнях, за різними сферами (соціально-економічна, адміністративно-політична, соціально-культурна) та галузями, окремими напрямками, має як зовнішню, так і внутрішньоорганізаційну спрямованість.

Поняття «**публічне адміністрування**» розглядається як таке, що змістовно *охоплює поняття державного і муніципального управління.* В конкретному контексті може означати окремо як державне управління, так і муніципальне управління (як складові публічного адміністрування), або їх сукупність.

Основи публічного адміністрування : навч. посіб. / [Ю. П. Битяк, Н. П. Матюхіна, М. С. Ковтун та ін.] ; за заг. ред. Н. П. Матюхіної. Вид. 2-ге, допов. та перероб. Харків : Право, 2021. 238 с., с. 10-11.

Основні підходи до розуміння публічного адміністрування

*державна адміністрація,
органи виконавчої влади
та їх посадові особи
(державне управління)*

адміністрація
муніципальних утворень та
їх посадові особи
**(муніципальне
управління)**

*За суб'єктами
управлінського
впливу*

Розподіл адміністративних процесів на функції управління

Поняття «**публічна адміністрація**» поширене в офіційних документах зарубіжних країн, в Україні воно є відносно новим, в наукових колах не сформовано єдиного підходу щодо його визначення.

▪ **Публічна адміністрація** – це сукупність суб'єктів публічної влади, ключовими структурними елементами якої є ОВВ та ОМС, а також інших суб'єктів, **які мають повноваження забезпечувати виконання закону та здійснювати інші публічно-управлінські функції в публічних інтересах;**

▪ **Публічна адміністрація** виокремлюється від політичних структур, має особливий статус та призначення (*адміністрація має бути політично нейтральною, хоча вона виконує політичні рішення*);

Підходи до розуміння поняття «публічна адміністрація»

організаційно-структурний	функціональний
<p>публічна адміністрація – це система органів публічної влади, які виконують свої повноваження у державній сфері з метою забезпечення як інтересів держави, так і інтересів суспільства.</p> <p>Крім органів публічної влади до системи публічної адміністрації включають і незалежні публічні підприємства та фізичних</p>	<p>публічна адміністрація – це діяльність відповідних структурних утворень з виконання функцій, спрямованих на реалізацію публічного інтересу.</p>

Розподіл адміністративних процесів на функції управління

Публічна адміністрація

- **Публічна адміністрація** – це сукупність суб'єктів публічної влади, ключовими структурними елементами якої є ОВВ та ОМС, а також інших суб'єктів, **які мають повноваження забезпечувати виконання закону та здійснювати інші публічно-управлінські функції в публічних інтересах;**
- **Публічна адміністрація** виокремлюється від політичних структур, має особливий статус та призначення (*адміністрація має бути політично нейтральною, хоча вона виконує політичні рішення*);

- **Публічна адміністрація**, займаючись організацією та урегулюванням публічних справ, діє у публічних інтересах. **Метою діяльності публічної адміністрації є задоволення публічного інтересу;**
- **Публічна адміністрація** забезпечує виконання законів, відповідно пов'язана із виконавчою гілкою влади та відокремлена від законотворчості та судочинства. В той же час, в апараті як законодавчої, так і судової влади є органи й установи, які організують діяльність парламентів та судів. Вони також здійснюють адміністративну діяльність, забезпечуючи виконання законів;

Публічна адміністрація виконує **адміністративно-управлінські та публічно-сервісні функції**

Розподіл адміністративних процесів на функції управління

Адміністративний орган

Закон України «Про адміністративну процедуру» (набрання чинності 15.12.2023)

- орган виконавчої влади;
- орган влади Автономної Республіки Крим;
- орган місцевого самоврядування;
- їх посадова особа;
- інший суб'єкт, який відповідно до Закону уповноважений здійснювати функції публічної адміністрації;

Функції публічної адміністрації - надання адміністративних послуг, здійснення інспекційної (контрольної, наглядової) діяльності, вирішення ін. справ за заявою особи або за власною ініціативою адміністративного органу;

Функції публічної адміністрації виконують:

- органи професійного самоврядування (наприклад, професійні об'єднання адвокатів при вирішенні питань допуску до професії);
- державні та комунальні установи при здійсненні функцій публічної адміністрації (приміром, дирекція публічної школи при вирішенні питань про зарахування до школи);
- навіть приватні суб'єкти (ФОП, юридичні особи), які виконують функції публічної адміністрації. Наприклад, станції технічного обслуговування при проведенні державного технічного огляду транспортних засобів.

Розподіл адміністративних процесів на функції управління

Адміністративний акт

Закон України «Про адміністративну процедуру» (набрання чинності відбудеться 15.12.2023)

- **Адміністративний акт** – рішення або юридично значуща дія індивідуального характеру, прийняте (вчинена) адміністративним органом для вирішення конкретної справи та спрямоване (спрямована) на набуття, зміну, припинення чи реалізацію прав та/або обов'язків окремої особи (осіб).
- Власна назва акта (наказ, розпорядження, припис тощо) і специфіка оформлення, як правило, визначені у спеціальному законодавстві, тобто конструкція «адміністративний акт» є узагальнювальною.
- **індивідуальність та конкретність**, що відрізняють його від нормативних актів, які встановлюють правила для неодноразового застосування та невизначеного кола осіб. Адміністративним актом відбувається вирішення конкретної справи;
- **односторонність**, що відрізняє адміністративні акти від адміністративних договорів;
- сфера публічного адміністрування відмежовує їх від інших публічновладних сфер: правосуддя, законотворення;
- **зовнішня дія** відрізняє адміністративні акти від внутрішньо організаційних актів: доручень та наказів, що спрямовані на підрозділи та персонал органу, наприклад, при розв'язанні кадрових питань.

На практиці це передбачає звичні нам послуги: видача дозволу чи ліцензії; оформлення паспорта; реєстрація місця проживання; призначення пенсії тощо.

Розподіл адміністративних процесів на функції управління

Система суб'єктів публічної адміністрації, що виконують виконавчі функції:

- формально входять до органів виконавчої влади;
- формально не входять до системи органів виконавчої влади, однак здійснюють виконавчі функції (публічне адміністрування) в системі законодавчої та судової гілок державної влади;

Крім органів виконавчої влади, до суб'єктів публічної адміністрації належать:

- **Президент України** при здійсненні деяких повноважень щодо публічного адміністрування, **Офіс Президента України** (раніше Адміністрація Президента України), **Представництво Президента України в АР Крим**;
- **апарат ВРУ, Уповноважена ВРУ з прав людини та її секретаріат у законодавчій гілці влади**;

- **судді на адміністративних посадах, апарат суду і Державна судова адміністрація, Вища рада правосуддя, Вища кваліфікаційна комісія суддів України в судовій гілці влади**;
- **Рада Міністрів АРК як виконавчий орган виконавчої влади АРК**;
- суб'єкти публічної адміністрації, які **не мають статусу органу державної влади** (наприклад, Фонд соціального страхування);
- **органи державної влади (змішаного підпорядкування)**, які виконують виконавчі функції (здійснюють публічне адміністрування), але формально не підпорядковані вищому чи центральним органам виконавчої влади;

Розподіл адміністративних процесів на функції управління

Приклад органів державної влади, що здійснюють публічне адміністрування, але формально не підпорядковані вищому чи центральному органам виконавчої влади

Служба безпеки України – державний правоохоронний орган спеціального призначення, який забезпечує державну безпеку України;

Служба зовнішньої розвідки України – державний орган, який здійснює розвідувальну діяльність у політичній, економічній, військово-технічній, науково-технічній, інформаційній та екологічній сферах;

Рада національної безпеки і оборони України – координаційний орган з питань національної безпеки і оборони при Президентові України;

Рахункова палата України – державний колегіальний орган, який від імені Верховної Ради України здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням;

Центральна виборча комісія – постійний чинний колегіальний державний орган, наділений повноваженнями щодо організації підготовки і проведення виборів;

Національний банк України – центральний банк України, особливий центральний орган державного управління;

Сучасні тенденції трансформації системи публічного адміністрування

Поширення глобалізаційних, інформаційних, технологічних процесів стали викликами для публічного управління

Чинники, що вплинули на зміну моделей управління в державному секторі у світі:

- потреби модернізації організаційних структур і процедур, запровадження ринкового стилю управління
- децентралізація влади
- демократизація управління
- зміни процесного підходу на цільовий (результатний)
- максимальне спрощення відносин між органами влади та їх клієнтами
- забезпечення належної якості публічних послуг;

Потреби реформування публічного управління з метою підвищення продуктивності діяльності державних установ вплинули на **зміну моделей управління в державному секторі у світі.**

Еволюція наукової думки привела до появи таких моделей врядування:

- «публічне адміністрування» (Public Administration)
- «публічне управління» (Public Management)
- «нове публічне управління» (New Public Management)
- «належне врядування» (Good Governance)
- «глобальне врядування» (Global Governance)
- «упорядкування, врядування цифрової (інформаційної) ери (DigitalEra Governance) та ін.

Сучасні тенденції трансформації системи публічного адміністрування

«Публічне адміністрування» (Public Administration)

зосередження уваги на розвитку, удосконаленні інституційної організації публічного управління

«Публічне управління» (Public Management)

забезпечує значне підвищення ефективності управлінської діяльності внаслідок високого рівня громадської підтримки та консолідації суспільства навколо спільних цілей, воно пов'язане з демократичними цінностями, принципами верховенства права, поваги до гідності людини, недискримінації, рівності, справедливості, безпеки, ефективності та ін.

«Нове публічне управління» (New Public Management)

концепція публічного управління, що передбачає перехід від адміністрування до менеджменту, від системи відповідальності за виконання правил та норм до системи відповідальності за досягнення результатів згідно з цільовою діяльністю публічного управління; зміщення акцентів у діяльності публічних організацій на результати потребує від організацій чіткого визначення своєї місії, цілей і завдань.

Суттєвою ознакою є поняття «керівництво» як система кооперації громадських, державних та міжнародних інститутів, приватних, державних і змішаних структур для забезпечення задоволення суспільних інтересів і розв'язання суспільних проблем.

Сучасні тенденції трансформації системи публічного адміністрування

«Належне врядування» (Good Governance)

Поняття «врядування» (governance) вперше з'явилося у 1937р. у статті американського економіста Роналда Коуза.
«Врядування» є більш широким поняттям порівняно з «адмініструванням» (виникло з політичного адміністрування і політології) і «management» (управління, що сформувалося на основі бізнес управління).
Наповнене демократичним змістом («демократичне врядування», «нове врядування», «досконале врядування», «добре врядування», «належне врядування», «етичне та прозоре врядування», «ефективне врядування»)

- **відповідає вимогам відкритого, демократичного і справедливого суспільства** та регулюється органами публічної влади та недержавними організаціями (представниками бізнесу, громадськості)», а також має ознаки результативного та ефективного управління;
- **витісняє концепцію «нового публічного менеджменту»** або «публічного управління» з її однобічною орієнтацією на економічну ефективність;
- **наповнює концепцію державного управління гуманітарною та соціальною складовою;**
- **формує новий підхід до розуміння належного врядування**, яке має відповідати не лише вимогам ефективності, але й бути відкритим, доступним, підзвітним і підконтрольним (**чутливість до вимог громадян та їх потреб**).

Сучасні тенденції трансформації системи публічного адміністрування

Глобальне врядування

політична співпраця між транснаціональними акторами, спрямована на знаходження шляхів вирішення проблем, які стосуються більш ніж однієї держави або регіону. Для цього створюються інститути глобального управління: Організація Об'єднаних Націй, Світовий банк, Міжнародний кримінальний суд. Виникло внаслідок розвитку процесів глобалізації та прискорення глобальної взаємозалежності між державами та суспільствами, між людством і біосферою.

«упорядкування, врядування цифрової (інформаційної) ери (DigitalEra Governance)»

нова парадигма державного управління, яка **поміщає технології в центр урядових процесів і виступає за економічну модель управління, управління даними** (застосування штучного інтелекту в урядовій практиці).

Цифрове врядування

*є новою інноваційною парадигмою організації та розвитку системи управління, одним із трендів якої є реалізація цифрових трансформацій у поєднанні з упровадженням сучасних цифрових технологій; **цифрове врядування** – сервісно-орієнтована організація функціонування системи публічного врядування (управління) на основі цифрових технологій ;*

цифрове врядування» не є тотожним поняттю «електронне урядування»; під електронним урядуванням розуміють спосіб організації публічної влади за допомогою електронних систем локальних інформаційних мереж та сегментів глобальної інформаційної мережі.

Інновація Інноваційність

Інноваційність та відкритість до змін є одним з основних принципів доброго врядування (good governance);

Інновація – новостворені (застосовані) та (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери

(Закон України «Про інноваційну діяльність»
від 1 липня 2010 р. № 2404VI)

Напрями інноватизації публічного управління та адміністрування

Приклад: Застосування штучного інтелекту (ШІ) в публічному управлінні

Новий вимір: «цифрова громадськість» та «цифрова адміністрація»

Документи ЄС у цій сфері:

- **Декларація про співробітництво з ШІ** (прийнята всіма державами-членами ЄС, Норвегією та Швейцарією, квітень 2018 р.);
- **Узгоджений план розвитку та використання штучного інтелекту, виробленого в Європі** (грудень 2018 р.);
- **«Формування цифрового майбутнього Європи»** (визначення цифрової стратегії ЄС у повідомленні Європейської комісії, лютий 2020 р.);
- **Біла книга зі штучного інтелекту – Європейський підхід до досконалості та довіри** (лютий 2020 р.)

Напрями інноватизації публічного управління та адміністрування

У Білій книзі зі штучного інтелекту відзначено важливість:

- застосування ШІ для публічних адміністрацій, лікарень, комунальних послуг, транспорту, структур фінансового нагляду, інших сфер, що становлять суспільний інтерес;
- формування механізмів управління та нормативно-правових засад, необхідних для захисту прав людини та етичних норм застосування ШІ, особливо в чутливих сферах політики, сфері взаємовідносин публічної адміністрації та громадян;
- надання послуг на основі ШІ, втілення підходу до уряду (урядів) як платформи, що стимулює розвиток ШІ в Європі, забезпечення державного фінансування інновацій та надійності ШІ;

Основні потенційні плюси використання ШІ в публічному адмініструванні:

- переваги ефективності та продуктивності
- переваги визначення ризиків та моніторингу
- переваги економічних вигід
- переваги обробки даних та інформації
- переваги обслуговування
- переваги прийняття рішень

!

Обговорення

Ваше бачення напрямів інноватизації публічного управління

Питання для самоконтролю до теми 5

1. Сформулюйте визначення поняття «публічне адміністрування», охарактеризуйте ключові слова цього визначення.
2. Назвіть суб'єкти публічного адміністрування.
3. Дайте визначення поняття «публічна адміністрація» та назвіть основні функції публічної адміністрації.
4. Розкрийте сутність організаційно-структурного підходу до розуміння поняття «публічна адміністрація».
5. Розкрийте сутність функціонального підходу до розуміння поняття «публічна адміністрація».
6. Назвіть основні риси адміністративного акту та наведіть приклад такого документу.
7. Наведіть приклади органів публічної влади, які формально не входять до системи органів виконавчої влади, однак здійснюють виконавчі функції (публічне адміністрування).
8. Назвіть основні сучасні тенденції трансформації системи публічного адміністрування.
9. Охарактеризуйте сутність поняття «нове публічне управління» (New Public Management)
10. Охарактеризуйте сутність поняття «належне врядування» (Good Governance).
11. Охарактеризуйте поняття «глобальне врядування» (Global Governance).
12. Охарактеризуйте поняття «упорядкування, врядування цифрової (інформаційної) ери (DigitalEra Governance).
13. Розкрийте сутність поняття «цифрове врядування».
14. Розкрийте зміст та порівняйте сутність принципів «децентралізація» та «субсидіарність».
15. Наведіть приклади засобів забезпечення взаємодії органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.
16. Назвіть напрями інноватизації публічного управління та адміністрування.

Практичне завдання до теми 5

Взаємозв'язок публічного управління та адміністрування

Питання:

1. Охарактеризуйте зміст принципів адміністративної процедури, визначених у Законі України «Про адміністративну процедуру» від 17 лютого 2022 р. № 2073-IX.
2. Наведіть приклад надання адміністративної послуги.

Джерело:

1. **Про адміністративну процедуру**: Закон України від 17 лютого 2022 р. № 2073-IX (набрання чинності 15.12.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>
2. **Закон «Про адміністративну процедуру»**: загальні прозорі правила взаємодії між державою та громадянами й бізнесом / В. Тимощук, І. Бойко, А. Школик, Є. Школьний. Посібник для публічних службовців. Київ, 2022. 75 с. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/832/zap.pdf>, С. 9-10

Рекомендовані джерела до теми 5

- 1. Вступ до публічного адміністрування** : навч. посіб. / Н. Л. Гавкалова, Т. А. Власенко, Л. Ю. Гордієнко та ін. ; за заг. ред. Гавкалової Н. Л. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. 382 с. URL: <https://cutt.ly/wCAouJG>
- 2. Основи публічного адміністрування** : навч. посіб. / Ю. П. Битяк, Н. П. Матюхіна, М. С. Ковтун та ін. ; за заг. ред. Н. П. Матюхіної. Вид. 2-ге, допов. та перероб. Харків : Право, 2021. 238 с. URL: <https://cutt.ly/wCAouJG>
- 3. Організаційно-правові засади публічного управління та адміністрування**: навч. посіб. / Укладачі: О. В. Надьон, І. М. Хмиров, Т. О. Луценко. Харків: НУЦЗУ, 2020. 175 с. URL: <https://cutt.ly/aCAokDf>
- 4. Публічне управління та адміністрування** : навч. посіб. / А. О. Азарова, Л. М. Ткачук, Л. О. Нікіфорова та ін. Вінниця : ВНТУ, 2019. 181 с. URL: <https://cutt.ly/aCAokDf>
- 5. Вороніна Ю. Є. Теорія та практика публічного управління та адміністрування** : навч. посіб. / Ю. Є. Вороніна. Мелітополь : ТОВ «Колор Принт», 2020. 204 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/346596794.pdf>
- 1. Нагаєв В. М. Публічне адміністрування**: ел. навч. посіб. / В. М. Нагаєв. Харків : ХНАУ, 2018. 278 с. URL: <https://cutt.ly/5CAoQ8f>
- 2. Публічне управління та адміністрування** : навч. посібник / Скидан О. В., Якобчук В. П., Дацій Н. В., Ходаківський Є. І. [та ін.] ; за заг. ред. О. В. Скидана. Житомир : ЖНАЕУ, 2017. 705 с. URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/8495/1/Publichne_upravlinnia_2017.pdf

Тема 6. Форми участі громадськості у публічному управлінні

1. Сприяння розвитку інститутів громадянського суспільства.

2. Система органів, які реалізують національну стратегію розвитку громадянського суспільства.

3. Міжсекторальна взаємодія (роль громадського сектору, партнерство).

Громадянське суспільство

- Система самостійних і незалежних від державної влади суспільних інститутів, що забезпечують умови для реалізації інтересів та потреб індивідів і груп для функціонування та розвитку економічної, політичної, соціальної, культурної і духовної сфер життєдіяльності суспільства;
- Сфера самопрояву вільних громадян і добровільних асоціацій та організацій, які захищені на законодавчому рівні від прямого та опосередкованого втручання з боку державної влади;
- Сукупність суспільних відносин (морально-етичних, родинних, релігійних, національних, соціально-економічних, професійних тощо) поза межами владно-державних структур;

Сприяння розвитку інститутів громадянського суспільства

Міжнародні документи

- **Кодекс кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень**, ухвалений Конференцією міжнародних неурядових організацій Ради Європи 2009 р. (переглянутий 2019 р.);
- **Резолюція Ради Генеральної Асамблеї ООН з прав людини A/HRC/RES/27/31 «Простір громадянського суспільства»** 2014 р. та настанова ООН «Захист та підтримка громадянського простору» 2020 р.;
- **Керівні принципи щодо громадської участі у процесі прийняття політичних рішень**, прийняті Комітетом Міністрів Ради Європи 2017р.;
- **Рекомендація CM/Rec(2018)11** Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо необхідності посилення захисту і сприяння простору для громадянського суспільства в Європі 2018 р.;
- **Рекомендація CM/Rec(2018)4** Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо участі громадян у місцевому публічному житті 2018 р.

Правові засади державно політики сприяння розвитку громадянського суспільства

Конституція України

ЗУ Про засади внутрішньої і зовнішньої політики

ЗУ Про місцеве самоврядування в Україні

ЗУ Про громадські об'єднання

ЗУ Про благодійну діяльність та благодійні організації

ЗУ Про волонтерську діяльність

ЗУ Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності

ЗУ Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності

ЗУ Про свободу совісті та релігійні організації

ЗУ Про професійних творчих працівників та творчі спілки

ЗУ Про органи самоорганізації населення

Сприяння розвитку інститутів громадянського суспільства

Громадянське суспільство здатне зробити значний внесок у сталий розвиток держави шляхом:

- надання соціальних послуг;
- забезпечення здійснення соціального підприємництва;
- збільшення кількості робочих місць і самозайнятих осіб;
- поліпшення бізнес-середовища;
- протидії корупції;
- сприяння прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- реалізації інших суспільно корисних проєктів.

Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: указ Президента України від 07.09.2021 р. № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>

Напрями діяльності інститутів громадянського суспільства:

- захист прав людини та громадянина;
- представлення інтересів різних груп громадян;
- надання соціальних та інших послуг;
- провадження благодійної та волонтерської діяльності;
- реалізація освітніх і культурних проєктів;
- захист довкілля;
- проведення аналізу реалізації державної політики;
- моніторинг діяльності органів влади;
- провадження антикорупційної діяльності;

Сприяння розвитку інститутів громадянського суспільства

Особливе значення активної діяльності інститутів громадянського суспільства в умовах війни:

Благодійна та Волонтерська діяльність

Єднання громадян навколо завдань допомоги ЗСУ, постраждалим внаслідок війни

Важливий досвід, який потребує окремого вивчення

«Цільова мобілізація» – залучення громадян до післявоєнної відбудови

Нова практика

Сприяння розвитку інститутів громадянського суспільства

Приклади діяльності ІГС щодо здійснення громадського контролю в системі місцевого самоврядування:

- *громадська антикорупційна експертиза;*
- *вимірювання окремих показників діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування;*
- *моніторинг витрачання депутатами місцевих рад коштів депутатських фондів;*
- *громадський інспектор;*
- *муніципальний омбудсмен;*

▪ **Індекс публічності місцевого самоврядування**

<https://opora.lviv.ua/category/indeks-publichnosti/>;

▪ **Рейтинг відповідальності мерів міст та рейтинг виконання передвиборних програм мерами великих міст**

<https://www.slovoidilo.ua/rejtyngy/golovy-miskyh-rad/>;

▪ **Індекс демократичності міста**

[http://www.ucipr.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=417:ndeks-demokratichnost-m-st&catid=16&Itemid=186&lang=ua](http://www.ucipr.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=417:ndeks-demokratichnost-m-st&catid=16&Itemid=186&lang=ua;);

Тарасенко Т. М. Політична відповідальність у сфері місцевого самоврядування України : монографія / Тетяна Миколаївна Тарасенко. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2020. 403 с., с. 249

Сприяння розвитку інститутів громадянського суспільства

Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021 – 2026

Стратегічні напрями Стратегії:

1. Забезпечення ефективних процедур громадської участі у формуванні та реалізації державної політики на національному та регіональному рівнях, вирішенні питань місцевого значення;
2. Створення сприятливих умов для формування та інституційного розвитку інститутів громадянського суспільства;
3. Стимулювання участі інститутів громадянського суспільства в соціально-економічному розвитку України;
4. Створення сприятливих умов для міжсекторальної співпраці;

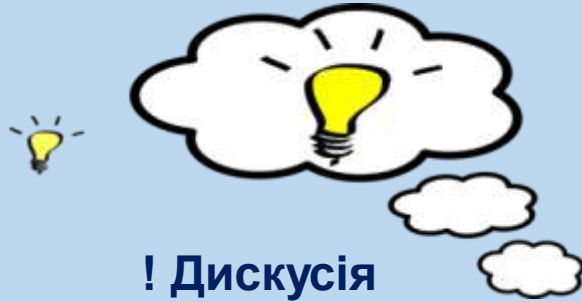
Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: указ Президента України від 07.09.2021 р. № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>

- В основі діяльності держави у сфері сприяння розвитку громадянського суспільства є повага до його автономії;
- Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, уникаючи втручання у формування та діяльність інститутів громадянського суспільства, повинні створювати сприятливі умови для розвитку громадських ініціатив, використовувати прозорі механізми підтримки діяльності інститутів громадянського суспільства, впроваджувати інструменти громадської участі у прийнятті та реалізації владних рішень.

«жодних рішень для громадянського суспільства без громадянського суспільства» – підхід діяльності держави у цій сфері

Сприяння розвитку інститутів громадянського суспільства

! Дискусія

Автономність громадянського суспільства відносно держави (запобігання втрати своєї природи через значний вплив держави на формування умов діяльності, розподілу фінансових, матеріальних ресурсів);

Баланс впливу, інтересів;
«Гра в громадянське суспільство»;

Суперечливість демократизації процесу прийняття та реалізації політико-управлінських рішень:
з одного боку – демократія участі значно впливає на визначення принципів належного врядування на місцевому рівні, зокрема у сенсі все більшого апелювання до управління на основі публічного дискурсу, що будується на відносинах влади не з виборцем, а з громадянином;
з іншого боку – урізноманітнення форм участі населення в управлінні суспільними справами містить ризик розмивання відповідальності влади через «прикриття» процедурами участі.
Участь громадян є необхідною умовою сучасного урядування та водночас не є гарантією для громадян отримати очікувані результати політики, програм, стратегій тощо.

Тарасенко Т. Політична відповідальність в місцевому самоврядуванні України: публічно-управлінський аспект. атореф. дис... Дніпро, 2021, с. 25

Сприяння розвитку інститутів громадянського суспільства

Актуальні завдання для органів публічної влади:

- визначення чітких стратегічних завдань, заходів, очікуваних результатів їх реалізації;
- належне виконання заходів та моніторинг їх результатів;
- посилення координації між органами виконавчої влади та інститутами громадянського суспільства в процесі реалізації державної політики у цій сфері на національному та регіональному рівнях;
- посилення інституційної спроможності органів виконавчої влади з питань налагодження комунікацій з громадськістю, зокрема забезпечення функціонування відповідних підрозділів;
- налагодження взаємодії органів виконавчої влади з органами місцевого самоврядування у процесі реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства.

Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: указ Президента України від 07.09.2021 р. № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>

Сприяння розвитку інститутів громадянського суспільства

Стратегічні завдання щодо активізації ролі ІГС у наданні послуг, участі у державних, регіональних, місцевих програмах

Створення правових, регуляторних та економічних умов для участі ІГС у наданні за бюджетні кошти суспільно значущих послуг (соціальних, реабілітаційних, послуг у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, довкілля, громадського порядку та інших) шляхом:

- залучення ІГС до оцінки з урахуванням принципу субсидіарності потреб у суспільно значущих послугах, зокрема соціальних, оприлюднення інформації про її результати та заплановані видатки;
- сприяння участі ІГС у громадському контролі, моніторингу та оцінці якості надання суспільно значущих послуг за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів;
- невиключення вартості соціальних послуг, наданих та отриманих особами, включеними до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг, до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку на доходи фізичних осіб - отримувачів соціальних послуг;
- прозоре визначення критеріїв конкурсного відбору ІГС як виконавців державних, регіональних і місцевих програм (у тому числі цільових) та одержувачів бюджетних коштів у рамках таких програм;
- створення сприятливих умов для участі ІГС у державно-приватному партнерстві;

Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: указ Президента України від 07.09.2021 р. № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>

Система органів влади, які реалізують національну стратегію розвитку ГС

На Кабінет Міністрів України покладається:

забезпечення за участю інститутів громадянського суспільства:

- розроблення та затвердження трирічних планів заходів з реалізації Стратегії;
- підготовка та оприлюднення щоквартальних та щорічних звітів про виконання планів заходів з реалізації Стратегії;
- опрацювання питання щодо створення ефективних механізмів фінансової підтримки реалізації Стратегії;
- визначення механізмів для належної координації та моніторингу реалізації Стратегії, зокрема вивчити можливість створення координаційного органу із залученням до його складу на паритетних засадах представників органів виконавчої влади та інститутів громадянського суспільства, міжнародних організацій, наукових установ, експертів.

Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: указ Президента України від 07.09.2021 р. № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>

Система органів влади, які реалізують національну стратегію розвитку ГС

На обласні, Київську міську державну адміністрації: покладається:

- активізація роботи зі створення сприятливих умов для розвитку громадянського суспільства на регіональному та місцевому рівнях;
- забезпечення належної роботи регіональних координаційних рад з питань сприяння розвитку громадянського суспільства із залученням до їх складу представників відповідних місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, а також на паритетних засадах - представників інститутів громадянського суспільства, міжнародних організацій, наукових установ, експертів;
- розробка за участю представників регіональних координаційних рад сприяння розвитку громадянського суспільства, інститутів громадянського суспільства, міжнародних організацій, наукових установ, експертів, органів місцевого самоврядування, територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади регіональні цільові програми сприяння розвитку громадянського суспільства, ужити заходів для їх затвердження в установленому порядку та забезпечити розроблення і затвердження планів заходів з їх реалізації.

Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: указ Президента України від 07.09.2021 р. № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>

Сприяння розвитку інститутів громадянського суспільства

Перелік органів публічної влади, які здійснюють свою діяльність у напрямку розвитку ГС значно ширше:

ВРУ

ПУ

ЦОВВ

ТО ЦОВВ

ОМС

- Верховна Рада України
- Президент України
- Міністерства, ін. центральні органи виконавчої влади
- Територіальні органи центральних органів виконавчої влади
- Органи місцевого самоврядування

Міжсекторальна взаємодія (роль громадського сектору, партнерство)

Необхідні умови:

- рівність участі кожної зі сторін, об'єднання і координація зусиль, ресурсів, а також спільна відповідальність за отримані результати;
- провадження діяльності сторін на засадах належного врядування, етичності, відкритості, прозорості та публічності (основа взаємної довіри, поваги та забезпечення врегулювання конфлікту інтересів);
- дотримання принципу субсидіарності, що сприяє залученню ІГС до виконання державних, регіональних програм та вирішення питань місцевого значення;

Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: указ Президента України від 07.09.2021 р. № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>

Стратегічні завдання:

- сприяння органами державної влади підвищенню рівня обізнаності громадян, представників бізнесу, державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування про роль ІГС;
- посилення комунікації правоохоронних органів з правозахисними та іншими ІГС, зокрема шляхом створення консультативно-дорадчих органів з метою організації обміну інформацією та обговорення проблем;
- налагодження органами державної влади інформування про дієві механізми міжсекторальної співпраці на всіх рівнях, можливості отримання державної підтримки інститутами громадянського суспільства;
- сприяння органами державної влади співпраці між українськими та міжнародними ІГС, в тому числі підтримка та заохочення спільних проєктів, спрямованих на досягнення цілей сталого розвитку і розвиток громадянського суспільства в Україні;

Міжсекторальна взаємодія (роль громадського сектору, партнерство)

Стратегічні завдання

Підвищення рівня залучення ІГС до:

- моніторингу імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, а також до участі у реалізації засад зовнішньої політики, підготовки відповідних аналітичних документів;
- реалізації пріоритетних міжсекторальних та міжрегіональних програм з міжнародного розвитку та співробітництва;
- діяльності у сфері забезпечення та захисту прав людини і основоположних свобод осіб, які проживають на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях, Автономної Республіки Крим і міста Севастополя, відновлення територіальної цілісності та розбудови миру в Україні;

Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: указ Президента України від 07.09.2021 р. № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>

Стратегічні завдання

Сприяння професійному розвитку та сталості ІГС, зокрема шляхом створення умов для:

- проведення наукових досліджень, публікацій та просвітницьких заходів у сфері розвитку громадянського суспільства та міжсекторальної співпраці;
- проведення навчальних заходів щодо кращих практик міжсекторальної співпраці, взаємодії між ІГС, органами державної влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами підприємницької діяльності;
- розроблення освітніх програм з управління інститутами громадянського суспільства для здобувачів вищої освіти;
- збільшення зайнятості населення в інститутах громадянського суспільства;

Міжсекторальна взаємодія (роль громадського сектору, партнерство)

Стратегічні завдання Сприяння професійному розвитку та сталості ІГС, зокрема шляхом створення умов для:

- проведення наукових досліджень, публікацій та просвітницьких заходів у сфері розвитку громадянського суспільства та міжсекторальної співпраці;
- проведення навчальних заходів щодо кращих практик міжсекторальної співпраці, взаємодії між ІГС, органами державної влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами підприємницької діяльності;
- розроблення освітніх програм з управління інститутами громадянського суспільства для здобувачів вищої освіти;
- збільшення зайнятості населення в інститутах громадянського суспільства;

Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: указ Президента України від 07.09.2021 р. № 487/2021. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>

Стратегічні завдання Сприяння інститутам громадянського суспільства у:

- впровадженні в їх діяльність принципів підзвітності, прозорості, публічності та належного врядування;
- дотриманні прозорості діяльності ІГС шляхом заохочення добровільного оприлюднення інформації про їх діяльність, зокрема статутів, звітів про діяльність, фінансових звітів тощо;
- підвищенні рівня обізнаності громадян, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів підприємницької діяльності із принципами та критеріями роботи добросовісних інститутів громадянського суспільства, в тому числі за допомогою соціальної реклами;

Міжсекторальна взаємодія (роль громадського сектору, партнерство)

Стратегічні завдання:

- підтримка міжсекторальної співпраці, спрямованої на запобігання та протидію шахрайству та іншим зловживанням у сфері благодійної та волонтерської діяльності, надання послуг та пільг (впровадження механізмів виявлення та попередження зловживань та шахрайства);
- сприяння підвищенню рівня обізнаності громадян та суб'єктів підприємницької діяльності щодо можливостей підтримки ІГС, роз'яснення відповідних механізмів;

Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: указ Президента України від 07.09.2021 р. № 487/2021. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>

Стратегічні завдання

Підтримка процесів цифрової трансформації діяльності ІГС з метою сприяння підвищенню ефективності їх діяльності, зокрема, шляхом:

- навчання та надання консультаційної підтримки ІГС щодо впровадження та використання в їх діяльності цифрових технологій та інструментів електронної демократії;
- посилення спроможності ІГС навчати громадян користуватися онлайн-інструментами електронної участі та отримувати послуги онлайн;
- сприяння ініціативам у сфері інформаційних технологій щодо міжсекторальної взаємодії ІГС з громадянами, органами державної влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами підприємницької діяльності;

Міжсекторальна взаємодія (роль громадського сектору, партнерство)

Соціальне замовлення – засіб регулювання діяльності у сфері надання соціальних послуг шляхом залучення на договірній основі суб'єктів господарювання до замовлення потреб у соціальних послугах, визначених місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Як запровадити соціальне замовлення у вашому місті? Проект фінансується Європейським Союзом. URL:
<http://www.ucipr.org.ua/publicdocs/SSD.pdf>

Переваги соціального замовлення:

- підвищення адресності та доступності соціальних послуг, охоплення різних категорій отримувачів;
- розвиток конкуренції серед надавачів послуг шляхом впровадження прозорого конкурсного відбору, розвиток альтернативних моделей надання послуг;
- встановлення чіткого переліку послуг та строків їх надання в соціальному контракті;
- оптимізація бюджетних соціальних витрат, заощадження ресурсів;
- залучення громадськості та підвищення рівня активності в соціальній сфері, розвиток громадянського суспільства;
- підвищення рівня соціальної захищеності населення.

Міжсекторальна взаємодія (роль громадського сектору, партнерство)

Основні нормативно-правові акти:

- Закон України «Про соціальні послуги»;
- Деякі питання надання соціальних послуг шляхом соціального замовлення: постанова КМУ від 01.06.2020 № 450;
- Про організацію надання соціальних послуг: постанова КМУ від 01.06.2020 № 587;
- Про затвердження Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці у соціальних послугах: наказ Мінсоцполітики від 20.01.2014 № 28;
- Про затвердження форм документів, необхідних для надання соціальних послуг: наказ Мінсоцполітики від 16.11.2020 № 769;
- Про затвердження примірної форми договору про надання соціальних послуг шляхом соціального замовлення та компенсації надавачам вартості соціальних послуг: наказ Мінсоцполітики від 24.03.2021 № 14;
- Про затвердження Методики оцінювання конкурсних пропозицій, форм документів щодо порядку надання соціальних послуг шляхом соціального замовлення та Інструкції щодо їх заповнення: наказ Мінсоцполітики від 02.06.2021 № 296;

Інтернет ресурси

Соціальне замовлення – як приклад доброго партнерства громадянського суспільства і влади. Портал Європейський простір. URL:

<https://euprostitir.org.ua/stories/146365>

Міжсекторальна взаємодія (роль громадського сектору, партнерство)

Соціальне підприємництво - це підприємницька діяльність для **досягнення соціального, суспільного чи екологічного впливу**, а не для максимізації прибутку для власників бізнесу;

Соціальне підприємництво – це підприємницька діяльність, **прибуток від якої реінвестується в досягнення соціальних цілей**;

Відповідь на зростання соціальних очікувань в суспільстві стосовно бізнесу.

Розвиток соціального підприємництва в Україні. Біла книга. Під загальною редакцією Валерія Кокотя. Київ, 2020. 98 с., С. 8

Соціальне підприємництво – підприємництво, підприємство, підприємницька діяльність, покликані вирішити соціальні проблеми та задовольнити потреби суспільства, протидіяти дискримінації, забрудненню довкілля (**соціальні та екологічні проблеми**).

Соціальне підприємництво - унікальна можливість поєднання **соціальної місії з бажанням заробити гроші, надати певні послуги та продати товари**.

Соціальне підприємство створюється для вирішення соціальних завдань!

Соціальне підприємництво як відповідь суспільства на соціальні потреби. Дія Сіті Актуальна добірка матеріалів від експертів LIGA ZAKON. 21.07.2021. URL: https://biz.ligazakon.net/interview/205014_sotsalne-pdprimnitstvo-yak-udpovd-susplstva-na-sotsaln-potrebi;

Допомогти раз. Або раз і назавжди. Соціальне підприємництво для громадських та благодійних організацій. URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/dopomohty-raz-abo-raz-i-nazavzhdy-sotsial-ne-pidpriemnytstvo-dlia-hromads-kykh-ta-blahodiynykh-orhanizatsiy/

Міжсекторальна взаємодія (роль громадського сектору, партнерство)

Соціальне підприємництво

▪ Соціальний бізнес може стати потужним партнером держави у втіленні значного обсягу соціальних зобов'язань, які взяла на себе держава (створення робочих місць, зокрема на основі надання можливостей працевлаштування для вразливих категорій населення (жінки, колишні ув'язнені, особи з особливими потребами)).

Соціальне підприємництво як відповідь суспільства на соціальні потреби. Дія Сіті Актуальна добірка матеріалів від експертів LIGA ZAKON. 21.07.2021. URL:
https://biz.ligazakon.net/interview/205014_sotsalne-pdprimnitstvo-yak-udpovd-susplstva-na-sotsaln-potrebi

Поняття «Корпоративні громадяни»

= стосовно суб'єктів комерційного сектору у вимірі соціального підприємництва, соціально відповідального бізнесу

Міжсекторальна взаємодія (роль громадського сектору, партнерство)

Соціальне підприємництво

В Україні соціальне підприємництво діє в межах:

- малого та середнього бізнесу;
- як інструмент самофінансування громадських організацій, що прагнуть фінансової сталості;

Соціальне підприємництво як відповідь суспільства на соціальні потреби. Дія Сіті Актуальна добірка матеріалів від експертів LIGA ZAKON. 21.07.2021. URL: https://biz.ligazakon.net/interview/205014_sotsalne-pdprimnitstvo-yak-udpovd-susplstva-na-sotsaln-potrebi
Розвиток соціального підприємництва в Україні. Біла книга. Під загальною редакцією Валерія Кокотя. Київ, 2020. 98 с., С. 8

Поняття «Корпоративні громадяни»

**стосовно суб'єктів комерційного сектору
у вимірі соціального підприємництва,
соціально відповідального бізнесу**

Міжсекторальна взаємодія (роль громадського сектору, партнерство)

Соціальне підприємництво

Для бізнесу

Соціальне підприємництво несе на собі подвійне навантаження та подвійні ризики (на відміну від традиційного бізнесу):

соціальні та економічні.

Такий бізнес повинен виділяти частку свого прибутку не на самозбагачення, а на розвиток соціальних проєктів, які за своєю суттю є неприбутковими, іноді навіть збитковими.

Соціальне підприємництво як відповідь суспільства на соціальні потреби. Дія Сіті Актуальна добірка матеріалів від експертів LIGA ZAKON. 21.07.2021. URL:

https://biz.ligazakon.net/interview/205014_sotsalne-pdprimnitstvo-yak-udpovd-susplstva-na-sotsaln-potrebi

Для громадських та благодійних організацій соціальне підприємництво містить значні можливості для забезпечення фінансової стійкості
* Неприбутковий статус не перешкоджає веденню бізнесу. Отримання прибутку благодійною чи громадською організацією можливо, якщо це зазначено в її Статуті. Доходи від продажу товарів чи послуг мають використовуватись на утримання неприбуткової організації або на фінансування її соціальної місії.

Допомогти раз. Або раз і назавжди. Соціальне підприємництво для громадських та благодійних організацій. URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/dopomogy-raz-abo-raz-i-nazavzhdy-sotsial-ne-pidpriemnytstvo-dlia-hromads-kykh-ta-blahodiynykh-orhanizatsiy/

Міжсекторальна взаємодія (роль громадського сектору, партнерство)

Нормативно-правові акти з питань соціального підприємництва

Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року: розпорядження КМУ від 24.01.2020 р. № 66-р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text>

- Стосується більше соціальної відповідальності бізнесу;
- Потребує врахування відмінності понять «соціальна відповідальність бізнесу» та «соціальне підприємництво»;

Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: указ Президента України від 07.09.2021 р. № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>

- економічна пасивність переважної більшості інститутів громадянського суспільства;
- необхідність підвищення ефективності підтримки участі ІГС у соціально-економічному розвитку, зокрема у наданні послуг за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів та у розвитку соціального підприємництва.

Міжсекторальна взаємодія (роль громадського сектору, партнерство)

Розвиток соціального підприємництва шляхом:

- створення сприятливих умов для розвитку соціального підприємництва як медіатора розв'язання суспільних проблем;
- поширення моделі та кращих практик соціального підприємництва на соціокультурну сферу з метою підвищення її життєздатності;
- сприяння просуванню та заохоченню соціальних змін і позитивних моделей поведінки шляхом розширення мікрофінансових стимулів для соціального підприємництва;
- створення гнучких та ефективних податкових умов для ведення соціального підприємництва;

Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: указ Президента України від 07.09.2021 р. № 487/2021. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>

Розвиток соціального підприємництва шляхом:

- створення умов для підвищення рівня обізнаності громадськості про участь інститутів громадянського суспільства в соціально-економічному розвитку України, у тому числі шляхом:
- підтримки соціальної реклами інститутів громадянського суспільства відповідно до законодавства;
- забезпечення публічного доступу до інформації про надання інститутами громадянського суспільства суспільно значущих послуг за бюджетні кошти;
- формування статистичних даних (у тому числі сателітних рахунків) про інститути громадянського суспільства, визначення основних показників їх діяльності та участі в соціально-економічному розвитку України;

Міжсекторальна взаємодія (роль громадського сектору, партнерство)

В країнах ЄС сектор соціальної економіки забезпечує 13,6 млн. робочих місць та формує 8% ВВП
В Польщі лише в 2019 р. діяло **29535 соціальних підприємств**, на яких було зайнято понад 428,7 тис. осіб

Сьогодні соціальне підприємництво – один з найперспективніших світових трендів.
Наприклад, у Великій Британії у соціальному бізнесі працюють близько **2 мільйонів людей**

Частка інститутів ГС у валовому внутрішньому продукті України протягом 2010 – 2020 років становила **0,7-0,8 відсотка** порівняно з **4-8 відсотками** у державах Організації економічного співробітництва та розвитку і **1,5-2,4 відсотка** у більшості держав Східної Європи.

Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: указ Президента України від 07.09.2021 р. № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>

Розвиток соціального підприємництва в Україні. Біла книга. Під загальною редакцією Валерія Кокотя. Київ, 2020. 98 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1Th4nsvSkcLEpZmKg0b6BztOZCLBI_5S/view, с. 6

Допомогти раз. Або раз і назавжди. Соціальне підприємництво для громадських та благодійних організацій. URL: https://socialbusiness.in.ua/knowledge_base/dopomohty-raz-abo-raz-i-nazavzhdy-sotsial-ne-pidpriemnytstvo-dlia-hromads-kykh-ta-blahodiynykh-orhanizatsiy/

Міжсекторальна взаємодія (роль громадського сектору, партнерство)

Інтернет ресурси та інформаційні матеріали

1. Розвиток соціального підприємництва в Україні. Біла книга. Під загальною редакцією Валерія Кокотя. Київ, 2020. 98 с. URL:

https://drive.google.com/file/d/1Th4nsvSkcLEpZmKg0b6BztOZCLBI_5S/view

2. Соціальне підприємництво як відповідь суспільства на соціальні потреби. Дія Сіті.

Актуальна добірка матеріалів від експертів LIGA ZAKON. 21.07.2021. URL:

https://biz.ligazakon.net/interview/205014_sotsalne-pdprimnitstvo-yak-vdpovd-susplstva-na-sotsaln-potrebi

3. Social Business in UA – єдиний в Україні спеціалізований портал про соціальне підприємництво. URL: <https://socialbusiness.in.ua/author/social-business-in-ua/>

4. Моделі співпраці між соціальними підприємствами та традиційним бізнесом. URL:

https://drive.google.com/file/d/1b5q5B9nzQl67KYUdBKiby3aD_9JpZhux/view

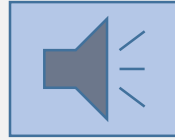

Питання для самоконтролю до теми 6

1. Розкрийте ключові риси громадянського суспільства.
2. Назвіть законодавчі акти, які регулюють питання громадянського суспільства в Україні.
3. Наведіть приклади міжнародних актів, які визначають напрями розвитку громадянського суспільства.
4. Розкрийте можливості участі громадянського суспільства у забезпеченні сталого розвитку держави.
5. Назвіть найбільш поширені напрями діяльності інститутів громадянського суспільства.
6. Назвіть основні стратегічні напрями реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026.
7. Охарактеризуйте актуальні завдання органів публічної влади щодо сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні.
8. Назвіть основні завдання щодо активізації ролі інститутів громадянського суспільства у наданні послуг, участі у державних, регіональних, місцевих програмах.
9. Розкрийте повноваження органів публічної влади з питань реалізації Національної стратегії розвитку громадянського суспільства.
10. Розкрийте засоби забезпечення міжсекторальної взаємодії як напряду діяльності органів публічної влади.
11. Дайте визначення соціальному підприємництву.
12. Визначте соціальному підприємництву та розкрийте його можливості у запровадженні соціальних ініціатив.

Практичне завдання до теми 6 «Форми участі громадськості у публічному управлінні»

Командне / індивідуальне завдання

Завдання:

Командне / індивідуальне завдання «Розробка концепції регіональної/місцевої програми залучення організацій громадянського суспільства до соціальних послуг та соціального підприємництва» полягає у розробленні та захисті здобувачами вищої освіти проєкту концепції регіональної або місцевої (за вибором здобувачів) програми залучення організацій громадянського суспільства до соціальних послуг та соціального підприємництва (форму звітності для виконання завдання наведено нижче).

Вітається робота в команді (3 – 5 осіб).

Форма проведення: розроблення, презентація та захист (відповіді на запитання, дискусія) командного / індивідуального завдання перед аудиторією (бажано використовувати MS PowerPoint).

Зміст індивідуального завдання:

На прикладі окремого регіону або територіальної громади розробити концепцію програми залучення організацій громадянського суспільства до соціальних послуг та соціального підприємництва. Структура концепції програми має містити наступні складники:

Визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована Програма;

Мета Програми;

Шляхи і способи розв'язання проблеми, строк виконання Програми;

Очікувані результати виконання Програми, визначення її ефективності.

Джерела: Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: указ Президента України від 07.09.2021 р. № 487/2021. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>

Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року: розпорядження КМУ від 24.01.2020 р. №66-р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text>

Рекомендовані джерела до теми 6

1. **Ситник Г. П., Зубчик О. А., Орел М. Г., Штельмашенко М. Г.** Політико-правове забезпечення публічного управління та адміністрування: підручник / за ред. Г. П. Ситника. Вінниця: ФОП Кушнір Ю. В., 2020. 504 с.
2. **Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства:** вітчизняний і зарубіжний досвід: монографія / За заг. ред. С. Чернова, В. Воронкової, В. Банаха, О. Сосніна, П. Жукаускаса, Й. Ввайнхардт, Р. Андрюкайтене; Запоріж. держ. інж. акад. Запоріжжя: ЗДІА, 2016. 606 с.
3. **Кресіна І. О., Стойко О. М.** Еволюція підходів до осмислення ролі громадянського суспільства в управлінських процесах. *Правова держава*. 2022. Вип. 33. С. 540 – 551. URL: <http://pravova-derzhava.org.ua/files/pravova-derjava.vipusk-33-2022.pdf>
4. **Взаємовідносини держави та суспільства** / В. М. Алексєєв, Н. А. Липовська. Дніпро : ГРАНІ, 2019. 172 с. URL : http://www.dridu.dp.ua/biblioteka/doc/Vzayemovidnosyny_derzhavy_ta_suspilstva.pdf
5. **Енциклопедія соціогуманітарної інформології** / коорд. проекту та заг. ред. проф. К. І. Беляков. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. 436 с. URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/enciklopediya_tom_2.pdf
6. **Ткаченко Ю. С.** Система контрольного механізму як засобу взаємодії органів публічної адміністрації та інституцій громадянського суспільства. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 2. С. 99-103. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppd_2018_2_19
7. **Тарасенко Т. М.** Вплив громадського чинника на утвердження політичної відповідальності в системі місцевого самоврядування України. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2016. № 2 (15). С. 142–146. URL: http://www.customs-admin.umsf.in.ua/archive/2016/2/2_2016.pdf

Навчальне видання

Бородін Євгеній Іванович
Тарасенко Тетяна Миколаївна

**СИСТЕМА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ТА АДМІНІСТРУВАННЯ**
Навчальний наочний посібник

Редактор: ...

Підписано до видання
Електронний ресурс

Підготовлено до виходу в світ
у Національному технічному національному університеті «Дніпровська політехніка».
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 1842 від 11.06.2004
49005, м. Дніпро, просп. Яворницького, 19

Відомості про авторів

БОРОДІН ЄВГЕНІЙ ІВАНОВИЧ — доктор історичних наук, професор. Заслужений працівник освіти України. Директор Навчально-наукового інституту державного управління Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування. Автор і співавтор понад 300 опублікованих в Україні та за кордоном наукових праць з публічного управління та адміністрування, державного управління, місцевого самоврядування, публічної служби, кадрової політики, професійного навчання державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад, молодіжної політики, соціальної політики та ін. «Серед дисциплін, які викладав: Державна молодіжна політика», «Система публічного управління та адміністрування», «Система місцевого самоврядування в системі публічного управління», «Соціальна політика», «Територіальна організація влади в Україні», «Теорія та історія державного управління». Під його керівництвом підготовлено і захищено 15 докторських і кандидатських дисертацій з державного управління. Учасник багатьох міжнародних проєктів у різних сферах діяльності. Має багаторічний досвід роботи на керівних посадах в органах державної влади та багаторічний досвід науково-педагогічної діяльності. Член спеціалізованої вченої ради з державного управління Д 08.080.09 у НТУ «Дніпровська політехніка». Нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня та іншими нагородами.

Відомості про авторів

ТАРАСЕНКО ТЕТЯНА МИКОЛАЇВНА — доктор наук з державного управління, доцент. Доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування навчально-наукового інституту державного управління Національного технічного університету «Дніпровська політехніка». Навчалася в Україні та за кордоном, зокрема у Франкофонному інституті адміністрування та управління, м. Софія (Болгарія), отримала диплом Льєжського університету (Бельгія) «Master en sciences de gestion». Автор і співавтор понад 130 наукових та навчально-методичних праць з публічного управління, державного управління, місцевого самоврядування, публічної служби, професійного навчання державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад, молодіжної політики, соціальної роботи та ін. Серед дисциплін, які викладала: «Місьцеве самоврядування в системі публічного управління», «Сучасні педагогічні технології у вищій освіті», «Основи соціальної роботи», «Система публічного управління та адміністрування», «Територіальна організація влади в Україні», «Теорія та історія державного управління», «Загальні засади місцевого самоврядування», «Діловодство в органах місцевого самоврядування». Член редакційної колегії журналу «Аспекти публічного управління», «Публічне управління та місцеве самоврядування». Учасник міжнародних проєктів з актуальних напрямів розвитку місцевого самоврядування. Має грамоти та подяки від органів державної влади та ін.